

Tilannekatsaus sähköiseen asiakirjaliikenteeseen poliisissa

Antti Hämäläinen

11/2022

TIIVISTELMÄ

Tilannekatsaus sähköiseen asiakirjaliikenteeseen poliisissa

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen, kirjallisuuskatsaus

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Terhi Kankaanranta ja Pirjo Jukarainen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyö tarjoaa tilannekatsauksen esitutkintaan ja syyteharkintaan liittyvien viranomaisten sähköisen asiakirjaliikenteen nykytilasta ja lähitulevaisuudesta. Rikosprosessi sähköistyy ja viranomaisten järjestelmäkehitys pyrkii tukemaan sähköisten asiakirjojen hyödyntämistä ja mahdollistamaan tehokkaamman rikosprosessin päivitettyjen työtapojen ja järjestelmien kommunikoinnin avulla.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehityksessä avataan sähköistä asiakirjaliikennettä terminä ja sen liittymistä viranomaisten järjestelmien ja toiminnan kehittämiseen, sekä tietojohdoiseen poliisitoimintaan. Työssä tutustutaan viranomaisten käynnissä oleviin tietojärjestelmiä uudistaviin hankkeisiin tutustuen myös järjestelmien käytettävyyteen vaikuttaviin asioihin. Työn aineistossa perehdytään tehtyihin tutkimuksiin, viranomaisten strategiaan ja asiakirjoihin, sekä kirjallisuuteen työn viitekehityksessä. Tehtyyn kirjallisuuskatsaukseen perustuen muodostetaan SWOT-kaaviolla analyysi sähköisen asiakirjaliikenteen vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista. SWOT-analyysissä tehdään konkreettisia nostoja sijoittaen niitä visuaalisesti analyysin eri kategorioihin ja avataan niitä analyysin tuloksissa. Analyysin jälkeen muodostetaan keskeisiä johtopäätöksiä sähköisestä asiakirjaliikenteestä poliisissa ja rikosprosessissa.

Työn tuloksissa esille nousee esimerkiksi se, että sähköisen asiakirjaliikenteen vaikutus ei välttämättä näy kaikissa poliisin tehtävissä, mutta sen avulla säästetyt voimavarat parantavat poliisin resursseja kaikissa toiminnoissa. Sähköistä työskentelyä tukeva ja tietoa yhdistävä järjestelmäkehitys tukee poliisitoimintaa kokonaisvaltaisesti tiedon käsittelyn näkökulmasta ja tarjoaa aiempaa paremmat mahdollisuudet myös esitutkintayhteistyöhön syyttäjän kanssa. Järjestelmien kehityksen viivästyminen voi kuitenkin aiheuttaa tulevaisuudessa merkittäviä haasteita koko rikosprosessille.

Sivumäärä: 36

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 11/2022

Avainsanat: Poliisi, Syyttäjä, Sähköinen asiakirjaliikenne, Tietojärjestelmä, Vitja, Aipa, Swot,

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	4
2 Teoreettinen viitekehys	5
2.1 Sähköinen asiakirjaliikenne	5
2.2 Rikosprosessin kulku ja asiakirjat.....	6
2.3 Tietojohtoinen poliisitoiminta	7
2.4 LEAN-ajattelu.....	9
3 Poliisin asiakirjajärjestelmät ja niiden kehittäminen	10
3.1 Vitja.....	14
3.2 AIPA	16
3.3 Järjestelmien käytettävyys	17
4 Aineistot.....	19
5 SWOT-analyysi menetelmänä	21
6 SWOT-analyysin tulokset.....	22
6.1 SWOT-kaavio.....	23
6.2 Vahvuudet.....	24
6.3 Heikkoudet.....	24
6.4 Mahdollisuudet.....	25
6.5 Uhat	27
7 Johtopäätökset	28
8 Pohdintaa	30
Lähteet	33

1 JOHDANTO

Sähköinen asiakirjaliikenne ja sähköisen esitutkintapöytäkirjan konsepti on ollut käytössä poliisissa jo vuosia. Pitkäkestoisen tutkinnan isojen rikoskokonaisuuksien ja valtavien sivumäärien hallinnassa sähköisesti säilytetty ja työstetty materiaali on jo pitkään kulkenut virallisen paperiversion rinnalla. Viime vuosina sähköinen asiakirjaliikenne ja sähköinen työskentely on kuitenkin yleistynyt koko rikosprosessissa. Muuttuvan työkuultuurin myötä fyysisistä papereista luopuminen on ollut tavoiteltavaa ja rikosprosessin viranomaiset ovat siirtyneet kohti sähköisiä toimintamalleja, ja kehittäneet sähköistä työskentelyä tukevia ja mahdollistavia järjestelmiä ja työtapoja. Sähköisen asiakirjaliikenteen jalkauttaminen päivittäistoiminnan tuomien toistomäärien ympäristöön pitää kuitenkin sisällään haasteita. Sähköisten järjestelmien kehitys on ollut jo pitkään käynnissä, ja järjestelmien osien käyttöönottoa on tapahtunut viime vuosina portaittain. Kehityksestä ja käyttöönotosta aiheutuvat siirtymäkaudet ja uusiin työtapoihin siirtyminen vaatii resursseja, mutta sähköisen asiakirjaliikenteen kehittäminen toimivaksi ja prosessieconomiseksi on tärkeässä roolissa myös rikosprosessin oikeusturvan kannalta. Sähköisenä ja kootusti saatavilla oleva tieto tarjoaa viranomaisille keinoja toiminnan tehostamiseen ja voi tarjota kaivattua apua krooniselta vaikuttavaan resurssivajeeseen. Tähtäimessä oleva rikosprosessin kokonaisvaltainen paperittomuus vaatii sähköisen toiminnan edellytyksiä kaikilta rikosprosessin toimijoilta. Paperipinojen poistuminen ja asioiden siirtyminen näyttöpäätteillä työstettäväksi vaikuttaa hyvältä ja toivotulta muutokselta, mutta vaatii kattavaa pohjatyötä, toimivat järjestelmät ja onnistunut jalkauttaminen. Kehityksessä olevat sähköistä työskentelyä ja asiakirjaliikennettä varten suunnitellut ohjelmat ovat viivästyneet useita kertoja ja eivät vielä ole kokonaisuudessaan viranomaisten käytössä. Käyttöönoton jatkuva venyminen ja huoli järjestelmän käytettävyydestä aiheuttavat tummia pilviä sähköiseen asiakirjaliikenteeseen siirtymisen päälle. Lähitulevaisuudessa tehtävillä järjestelmäkehityksen toimenpiteillä tulee olemaan merkittävä vaikutus koko rikosprosessiin, sen toimijoihin ja myös kansalaisiin ja heidän oikeusturvaansa. Tarkastelen työssäni sähköistä asiakirjaliikennettä erityisesti esitutkintaan osallistuvien viranomaisten näkökulmasta analysoiden toiminnan heikkouksia, vahvuuksia, uhkia ja mahdollisuuksia.

2 TOOREETTINEN VIITEKEHYS

Sähköiseen asiakirjaliikenteeseen ja sen kehittämisen prosessiin liittyy vahvasti rikosprosessi kaikine toimijoineen ja rikosprosessin vaatimat tietojärjestelmät ja ohjelmistot. Kerron työssäni rikosprosessin eri vaiheisiin ja erityisesti esitutkintaan kehityksessä olevien järjestelmien taustoista ja nykytilasta, sekä koko rikosprosessin kehitysideologiasta. Avaan myös tietojohdoisen poliisitoiminnan termiä ja sen liittymistä sähköistyvän rikosprosessin kehitykseen. Teoreettisen viitekehysten jälkeen avaun poliisin ja oikeuslaitoksen asiakirja- ja tietojärjestelmiä, sekä niiden kehittämistä ja käynnissä olevia hankkeita ja hankkeiden tulosten käytettävyyteen vaikuttavia tekijöitä.

2.1 Sähköinen asiakirjaliikenne

Sähköisellä asiakirjaliikenteellä työssäni tarkoitetaan viranomaisen tuottaman materiaalin muodostamista suoraan sähköiseen muotoon ja sen säilyttämistä ja siirtämistä rikosprosessissa sähköisillä tiedonsiirtovälineillä (POL-2017-31347, 1-2). Sähköisellä esitutkimateriaalin työstöllä on verrattain pitkät perinteet poliisissa. Erityisesti talousrikostutkinnassa on jo yli kymmenen vuotta käytetty ulkoisille tiedonsiirtovälineille tallennettuja sähköisiä versioita esitutkitapöytäkirjoista. Pitkäkestoisemman tutkinnan toimintatavat ja järjestelmät eivät kuitenkaan ole sellaisenaan järkevästi käyttöönotettavissa päivittäistoiminnan suurien juttumassojen toimintaympäristössä. Sähköiset asiakirjat ovat toistaiseksi toimineet kaksoiskappaleena paperisen version ollessa virallinen ja rikosprosessissa etenevä asiakirja.

Sähköisen materiaalin turvalliseen ja tehokkaaseen tuottamiseen, säilömiseen ja siirtämiseen tarvittaisiin toiminnan mahdollistavat järjestelmät. Oikeusministeriön päätöksellä (OM 21/31/2007) perustettiin tuomioistuinten asianhallinnan kehittämistyöryhmän, jonka tavoitteena oli luoda ehdotus käräjäoikeuksien, hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden yhteisen rikos- ja riita-asioiden käsittelyjärjestelmän ja rikosasiain sähköisen käsittelyjärjestelmän toteuttamisesta. Hankkeen päätavoitteena oli siirtyä lainkäytössä sähköisiin työmenetelmiin ja luoda uusia työtapoja tukeva järjestelmä syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten käyttöön. Tuomioistuinten ja syyttäjien tieto- ja asianhallintajärjestelmähankkeen nimeksi tuli AIPA. Tarkoituksena oli kehittää AIPAA samanaikaisesti poliisin tietojärjestelmien kokonaisuudistuksen (Vitja) kanssa ja luoda oikeuslaitoksen ja poliisin järjestelmien välille yhteinen rajapinta käytön ja yhteistyön sujuvoittamiseksi viranomaisten välillä. Oikeushallinnon ja poliisin hankkeiden suunnittelun ja toteutuksen oli tarkoitus edetä samanaikaisesti. (AOA päätös 4765/2/13.)

Nyt vuonna 2022 molempien järjestelmien osia on jo viranomaisten käytössä ja siirtyminen täysin sähköiseen toimintaan on ajankohtainen. Siirtymä sähköiseen asiakirjaliikenteeseen poliisissa ja oikeuslaitoksessa on pääosin tapahtunut, mutta siihen tarkoitetut järjestelmät eivät ole vielä laajamittaisessa käytössä esitutkimusmateriaalin ja rikosasioiden käsittelyssä. Valmistuvilta järjestelmiltä odotetaan paljon ja niiden toivotaan parantavan esimerkiksi prosessiekonomiaa. Sähköisen työskentelyn tarjoamat edut ovat toivottuja myös muuttuvassa työympäristössä, jossa tarve esimerkiksi etätyömahdollisuuksille on kasvanut viime vuosina.

2.2 Rikosprosessin kulku ja asiakirjat

Rikosprosessin tehtävä on muuttunut yhteiskunnallisen kehityksen myötä. Alkujaan rikosprosessin tarkoituksena oli estää omankäden oikeuden toteutuminen, kuten kostot. Nykyään rikosprosessin tarkoituksena on varmistaa rikosoikeudellisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Rikosprosessista mahdollisesti seuraavan rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa tekijän syyllisyyteen ja rikoksen vakavuuteen. (Karttunen ym. 2015, 39.) Rikosprosessissa on kyse henkilön perusoikeudellisen oikeuden loukkauksesta rikoksen tunnusmerkistön täyttämällä tavalla. Rikoksen tunnusmerkistön mahdollista täyttymistä selvitetään ja ratkaistaan rikosprosessissa sen eri vaiheissa. Rikosprosessin eri vaiheilla ja niissä syntyvillä asiakirjoilla on omat tehtävänsä. Rikosprosessin vaiheisiin kuuluu esitutkiminta, syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely sekä rangaistuksen täytäntöönpano. Koko rikosprosessin ajan pyritään tarkoituksenmukaisuuteen ja tehokkuuteen, mutta erityisesti oikeusvarmuuteen. (Rantaeskola 2019, 16-17.) Rikosprosessi ei aina kulje alusta loppuun, vaan voi päättyä useilla eri tavoilla prosessin eri vaiheissa, jos rikosprosessin edistämiseksi ei enää ole tarvetta. Rikosasian käsittely voi päättyä poliisilla esimerkiksi ratkaisuun olla aloittamatta esitutkiminta, lopettaa esitutkiminta tai rajoittaa esitutkiminta syyttäjän päätöksellä. (Rantaeskola 2019, 351, 18.)

Esitutkiminta on rikosprosessin ensimmäinen vaihe ja siinä selvitetään epäiltyä rikosta poliisin tai muiden esitutkimusviranomaisten toimesta. Poliisin lisäksi rajavartiolaitos-, tullin- ja sotilasviranomaiset suorittavat esitutkiminta. (Rantaeskola 2019, 17.) Esitutkimusviranomaisen on toimitettava esitutkiminta, kun on syytä epäillä rikosta tehdyksi ja tarpeen mukaan toimitettava esiselvitys harkitessaan rikoksesta epäillyn asemaan asetettavia henkilöitä. Esitutkiminnassa muodostetaan esitutkimusraportti, joka muodostaa keskeisen osan koko rikosprosessissa. Esitutkimusraportti tehdään syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä varten. (Rantaeskola 2019, 158, 168.) Esitutkimusraportin muodostaessa rikosprosessin keskeisimmän työkalun ja mahdollistajan, on sen oltava laadukkaasti toteutettu. Rikosprosessin sähköistyessä on poliisin sähköisesti muodostamalla esitutkimusmateriaalilla suuri merkitys rikosprosessin tehokkuuteen ja aineiston käytettävyyteen prosessin koko aikana. Asiakirjojen ja tietojen hallintaan

tarkoitettujen järjestelmien kehittyessä esitutkintapöytäkirjan ja muun materiaalin siirtyminen rikosprosessin toimijalta toiselle paranee ja mahdollistaa esimerkiksi tiiviimmän yhteistyön poliisin ja syyttäjän välillä, sekä poistaa viivettä ja helpottaa kokonaisvaltaisesti asiakirjojen hallintaa. Esitutkintapöytäkirja on myös syyttäjän keskeisin työväline ja sen muuttuminen sähköiseksi aiheuttaa merkittäviä muutoksia myös Syyttäjälaitoksen ja yksittäisen syyttäjän toiminnassa.

Syyttäjä vastaa syyteharkinnasta, mutta osallistuu myös esitutkintaan yhteistyössä esitutkintaviranomaisen kanssa. Syyttäjän tehtävä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteutumisesta ja tehdä poliisin esitutkintamateriaaliin perustuen syyteharkinta. Syytteen nostaessaan siirtää syyttäjä rikosasian tuomioistuimen käsiteltäväksi ja toimii myöhemmin oikeudenkäynnissä asianosaisena näyttäessään toteen, että syytteessä kuvattu rikos on tehty. Vaihtoehtoisesti, syyteharkinnassa voidaan päätyä syyttämättäjäättämisspätökseen. (Rantaeskola 2019, 17-18.) Syytteen nostamiseen päätyessään syyttäjä laatii haastehakemuksen toimitettavaksi tuomioistuimelle. Tuomioistuinkäsittelyssä asiaa käsitellään suullisesti pääkäsittelyssä kärjäsalissa tai tietyin ehdoin kirjallisesti ilman varsinaisen käsittelyn järjestämistä. Tuomioistuinkäsittelyn ja tuomioistuimen ratkaisuharkinnan jälkeen kärjäoikeus antaa rikosasiassa ratkaisuna syylliseksi tuomitsevan tai vapauttavan tuomion. Tuomioistuimessa rikosasia käsitellään ensin kärjäoikeudessa ja mahdollisen valitusmenettelyn myötä ylemmissä oikeuksissa, eli hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. (Rantaeskola 2019, 18).

2.3 Tietojohtoinen poliisitoiminta

Poliisihallitus määrittelee tietojohtoisen poliisitoiminnan seuraavasti: "Tietojohtaminen vaatii yhdenmukaisia tietoprosesseja, tietojärjestelmiä, tietorooleja, tietotuotteita ja tietopalveluja organisaation strategisella, taktisella ja operatiivisella tietotasolla" (Poliisihallitus 2019). Tarve tietojohtoiselle toiminnalle sai alkunsa poliisin 2009 tekemän hallintorakennusuudistuksen tuoman uuden johtamisstrategian ja analyysitoiminnan muutoksista. Jatkuvasti kehittyvän digitalisaatio mahdollisti asioita ja kasvaneet poliisilaitokset muuttivat johdon ja päällystön päivittäisjohtamisen kykyä. Tietojohtoinen toiminta oli mahdollista ja myös välttämätöntä uudistuneen organisaation toiminnassa. Haasteisiin vastattiin kehittämällä poliisilaitosten toimintaa keskittymällä viiteen kohteeseen. Kohteet olivat analyysitoiminnan organisointi, tiedon käytettävyys päätöksenteossa ja verkostoyhteistyössä, henkilöstön osallistaminen toiminnan suunniteluun ja arviointiin, sekä arvoprosessin toteutuminen henkilöstön näkökulmasta. Tavoitteena oli luoda suosituksia ohjaamaan tietojohtoisia malleja poliisilaitoksilla. (Poliisiammattikorkeakoulu 2010, 2-3.)

Tietojohdoisessa poliisitoiminnassa toimintaa kohdennetaan tietoon perustuen ja kohdentamisen apuna käytetään esimerkiksi analyysijä. Tietojohdoista toimintaa tehdään suunnitellusti, organisoidusti ja analysoitua tietoa koordinoitusti hyväksi käyttämällä. (Hakaniemi 2012, 5-7.) Tietojohdoista lähestymistä voidaan myös soveltaa kehitystyöhön ja sen vaikutusten arviointiin. Kehitystyössä on tärkeää sitouttaa ja osallistuttaa henkilöstö tuottamaan tietoa päätöksenteon tueksi. Loppukäyttäjältä saatu tieto ja osaaminen auttaa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Tietojohdoisen toiminnan ja sähköisen asiakirjaliikenteen osalta arvoprosessin korostaminen on tärkeässä roolissa. Arvoprosessilla on tarkoituksena etsiä, löytää ja määritellä yhteisön arvot sekä tuoda ne myös myöhemmin osaksi jokapäiväistä toimintaa. Vastaavasti kehitysprojektien arvoprosessit auttavat takaamaan halutun lopputuloksen ja vähentämään muutosvastarintaa. Työhyvinvoinnin kannalta keskeistä on se, että työntekijä voi vaikuttaa työnsä sisältöön, osaa työnsä ja tuntee hallitsevansa sen (Poliisiammattikorkeakoulu 2010, 3). Sähköisten järjestelmien käyttö on yksi keskeisimmistä poliisin työtehtävistä ja siten omiaan vaikuttamaan myös työn hallitsemisen tunteeseen. Työntekijän olisi hyvä huomata kehitystyön lopputuotteen helpottavan yksittäisten työtehtävien hoitamista. Uuden opettelu vie toki aikaa, mutta muutosvaiheen jälkeen uuden järjestelmän tai työvaiheen tulisi lähtökohtaisesti olla edellistä parempi useimmilla mittareilla mitattuna.

Poliisi kerää valtavia määriä tietoa eri suunnista. Datan käsittelyssä ja sen käytettävyydessä merkittävää on sisään tulevan datan käsittely ja esimerkiksi datan luotettavuus. Poliisivoimat kansainvälisesti käyttävät samankaltaisia menetelmiä arvioimalla saamaansa tietoa sen oikeellisuuden ja luotettavuuden näkökulmasta. (James 2016, 73.)

Kansainvälisesti tietojohdoista poliisitoimintaa (intelligence-led policing) terminä käytetään paljon eri maiden viranomaisten suunnitelmissa, mutta termiä ei ole koskaan määritelty tarkasti. Termin tarkkaa määrittelemättömyyttä selittää se, että tietojohdoinen poliisitoiminta kehittyy ajan kuluessa. Teknologia on yksi merkittävimmistä tietojohdoista poliisitoimintaa muovaavista asioista. Esimerkiksi laajasta tietomäärästä automaattisesti kartalle luodut pisteet ja niiden rykelmät auttavat suuntaamaan poliisitoimintaa ja läpimenoajoista tai muista tilastoista luodut diagrammit auttavat suuntaamaan resursseja sinne missä niitä tarvitaan. (Ratcliffe 2016, 49, 144-148.)

Muuttuvassa tietoyhteiskunnissa tieto on jatkuvasti paremmin saatavilla ja siltä ei oikeastaan voi välttyä. Tietojohdoinen asioiden lähestyminen on entistä vahvemmin mukana myös päivittäisessä ja kansalle näyttäytyvässä poliisitoiminnassa määrällisesti kasvaneen ja jatkuvasti poliisille helpommin saatavilla olevan tiedon avulla. Perinteisen hälytystehtävällä olevan partion lisäksi poliisin tulee näyttäytyä myös verkossa ja olla läsnä uudessa sähköisessä kansan ja myös rikollisuuden toimintaympäristössä. Teknologinen kehitys, Covid-19 pandemia ja finanssikriisit kiihdyttävät ihmisten siirtymistä verkkoon ainakin väliaikaisesti. (Verhage ym. 2022, 44.)

”Entistä enemmän tietoon nojaava poliisitoiminnan johtaminen on nostanut tiedon merkityksen aivan uudelle tasolle niin poliisin päivittäisjohtamisessa kuin poliisitoiminnan strategisessa kehittämisessäkin. Tiedon luotettavuutta, eheyttä ja saatavuutta pidetään tietojärjestelmän loppukäyttäjän näkökulmasta tänä päivänä itsestäänselvyytenä. Rikostorjunnan painopisteen siirtyminen tekokeskeisyydestä tekijäkeskeisyyteen ja edelleen ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan luo uusia tietotarpeita sekä vaatimuksen tiedon aikaisempaa paremmalle analysoitavuudelle. Poliisitoiminnan tuloksellisuuden seurantaan käytettävät mittarit pohjautuvat useissa tapauksissa poliisin tietojärjestelmistä saataviin tietoihin. Voidaankin perustellusti todeta, että Poliisiasian tietojärjestelmä ja siihen tallennetut tiedot ohjaavat merkittävästi poliisin toimintaa ja sen kehittämistä.” (Niskanen 2013, 10.)

2.4 LEAN-ajattelu

LEAN-ajattelussa toteutetaan ideologiaa, joka pyrkii karsimaan prosessista turhaa ja tuottamatonta toimintaa. LEAN-toiminnalla pyritään parantamaan laatua ja tehokkuutta ja samalla keventämään toiminnan kustannuksia. Ideologiassa on tärkeitä tunnistaa prosessia hidastavat ja tarpeettomia kustannuksia luovat toiminnot ja kehittää ja keventää toimintaa prosessiekonomisesti. (Oikeusministeriö 2020, 13.) Tuloksena LEAN lyhentää kyseisen asian kuluttamaa aikaa ja parantaa tarvittavan ajan ennustettavuutta (Torkkola 2015, 13). Vastaavaa toimintaa sovelletaan rikosprosessin kehittämiseen enenevässä määrin ja erityisesti LEAN-ajattelu on ajankohtainen päivittäistoimintaa ja isoja juttumassoja koskevien järjestelmien kehitystyössä ja työtapojen muutoksessa.

LEAN-ajattelun katsotaan pohjautuvan valmistavan teollisuuden kehityksen periaatteisiin ja ensimmäiset maininnat kirjallisuudessa kyseisestä termistä ajoittuvat 1990-luvulle. (Oikeusministeriö 2020:6, 14). 1988 MIT:n tutkijoiden artikkelissa *The Triumph of the Lean Production System* tutkittiin autotehtaiden tuottavuutta. Osa tehtaista erottui edukseen, mutta erot eivät muodostuneet perinteisistä seikoista, kuten maantieteellisestä sijainnista tai käytetystä teknologiasta. Tuottavuutta paransi johtamisfilosofia, jonka termiksi on vakiintunut LEAN. (Torkkola 2015, 14).

- Arvon määrittämisen perustuminen asiakkaan näkemykseen
- Arvoketjun tunnistaminen ja kaiken arvoa tuottamattoman toiminnan poistaminen
- Arvoketjun perustaminen asiakkaan tarpeisiin perustuvaan imuohjaukseen
- Työntekijöiden osallistaminen kehittämiseen
- Toiminnan jatkuva kehittäminen

Lean-ajattelun periaatteet pohjautuen Womack & Jones, Lean Thinking teokseen vuodelta 1996 (Oikeusministeriö 2020:6, 14).

Oikeusministeriön julkaisussa 2020:6 mainitaan erityisesti arvoketjun tunnistamisen ja arvoa tuottamattoman toiminnan, työntekijöiden kehitystyöhön osallistamisen ja toiminnan jatkuvan kehittämisen soveltuvan rikosprosessiin ja sen kehittämiseen. Viranomaisten järjestelmien kehittäminen voi kuitenkin olla tyypillistä kehitystyötä haastavampaa ja kohdata ongelmia esimerkiksi kehitykseen varattujen resurssien, lainsäädännön muutosten tai poikkeuksellisten tietoturva vaatimusten ja muihin järjestelmiin luotavien yhteyksien muodossa.

3 POLIISIN ASIAKIRJAJÄRJESTELMÄT JA NIIDEN KEHITTÄMINEN

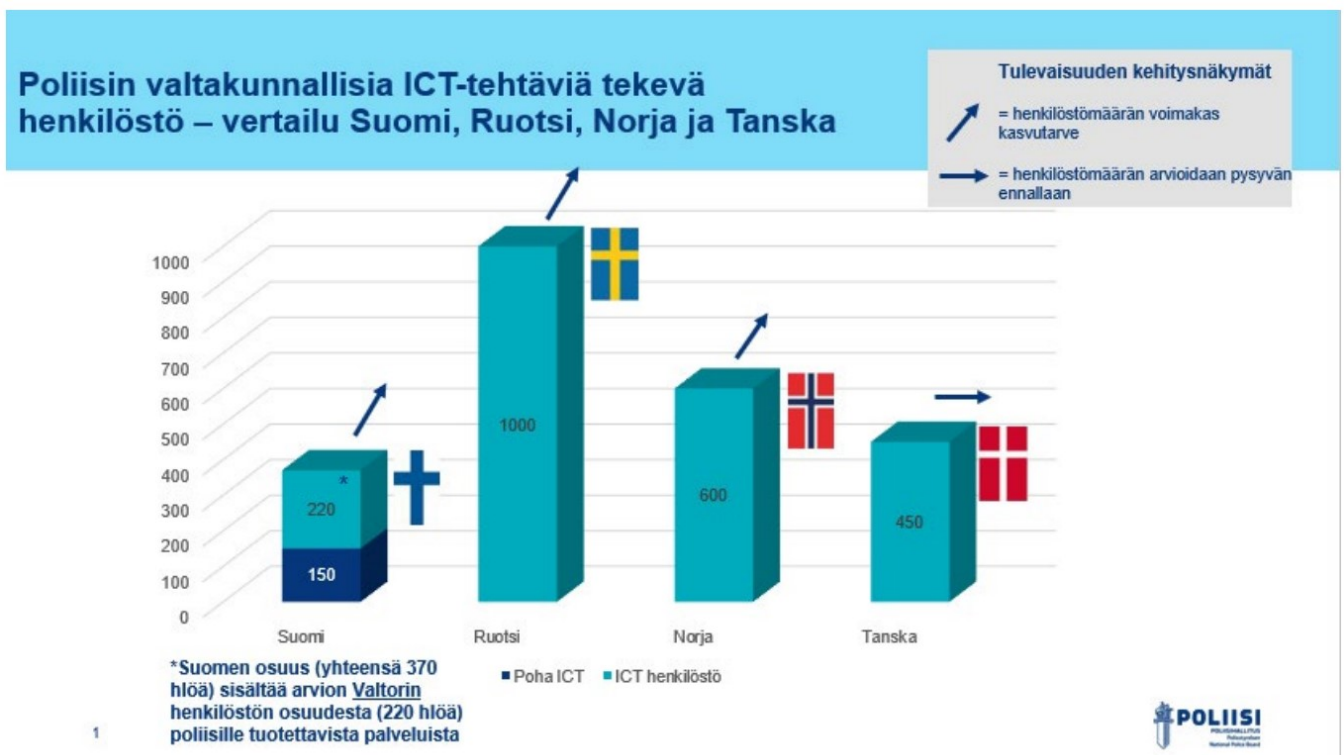
Poliisin tietohallinnon kehitykseen vaikuttaneita linjauksia tehtiin jo 1970-luvulla. Tuolloin kehitettiin poliisin käyttämiä rekistereitä, kuten etsintäkuulutus-, sormenjälki ja omaisuusrekisteri. Rekistereitä kehitettiin erikseen vielä 1980-luvulla. Järjestelmiä yhdistäminen aloitettiin 1990-luvulla. 2000-lukua lähestyttäessä rikosilmoituksia ja tutkintatietoa sisältävät järjestelmät yhdistettiin ja mukaan saatiin myös etsintäkuulutetut ja pidätetyt henkilöt. Vuosituhannen vaihteessa yhdistetty tieto oli muodostanut poliisiasiaintietojärjestelmän PATJAn. Poliisiasiaintietojärjestelmää (PATJA) voidaan pitää keskeisimpänä käytössä olevana poliisin operatiivisena tietojärjestelmänä. (Niskanen 2013, 8-9.)

Poliisin toiminnan kannalta sähköisten järjestelmien tärkeys ja vaikutus on jatkuvasti kasvussa. Muuttuva toimintaympäristö vaatii jatkuvasti ajantasaisempaa tilannekuvaa kentältä ja rikosprosessin etenemisestä. Nopea sähköistyvä kehitys asettaa haasteita toiminnan kehittämiseksi ja uusien järjestelmien käyttöönotolle ja perehdyttämiseksi. Poliisin tietojärjestelmien kehitys ei myöskään ole helppomasta päästä, sillä tietoturva-vaatimukset ovat korkeat ja poliisin tiedonhallinta on tarkkaan säädelyä. Tietojärjestelmien rakentaminen edellyttää erityistä ammattitaitoa ja turvallisuusjärjestelyjä. Vaatimusten täyttäminen vaikeuttaa ja hidastaa järjestelmien kehitystyötä. (Sisäministeriö 2022:24, 24-25.)

Poliisin järjestelmistä puhuttaessa on keskeisessä roolissa myös tarjolla olevat resurssit. Poliisin määrärahojen käyttö on kasvanut vuosien 2010 ja 2021 välillä nimellisesti keskimäärin 1,8 prosenttia vuodessa ja ICT-menojen kasvu on ollut samalla aikavälillä keskimäärin 6,3 % vuodessa (Sisäministeriö 2022:24, 12-13). Sisäministeriön julkaisussa todetaan valtaosan ICT-kuluista kuluvan toiminnan ylläpitoon, eikä viimevuosien tiukan taloustilanteen takia hankkeille ole pystytty osoittamaan suunnitelmien mukaista rahoitusta (Sisäministeriö 2022:24, 25). Tomi Vuori kirjoittaa Sisäministeriön blogissa seuraavasti: ”Poliisin henkilötyövuosimäärään tuijottaminen ja Sisäministeriön raportista

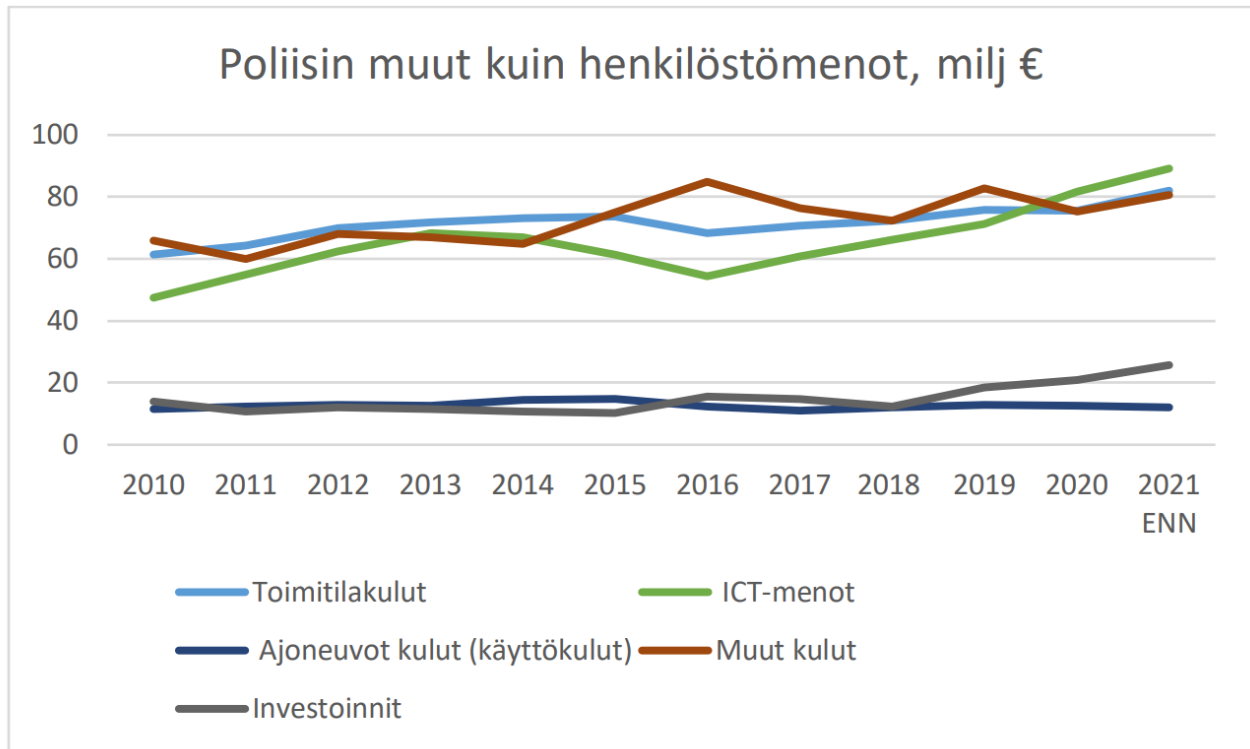
2022:24 ilmenevä poliisin pirstaleinen ICT-kokonaisuus eivät luo hyviä edellytyksiä digitalisaation kehittämiseksi. Kun kehittämiseen ei voida panostaa riittävästi, joudutaan lasku maksamaan käyttämällä henkilötyövuosia siihen, minkä voisi digitalisaatiolla hoitaa.”

”ICT-palvelujen merkitys poliisin työssä on kasvanut merkittävästi ja kasvaa edelleen voimakkaasti. Poliisin ICT menot kasvoivat vuosien 2010 (47 milj. €) ja 2021 (89 milj. €, ennakkotieto) välillä 42 miljoonalla eurolla eli 89 %. ICT-menoista yli 2/3 on palvelujen ostoja Valtorilta. Työnjako POL IT:n ja Valtorin kesken ei ole kaikilta osin toimiva. Poliisin oman POL IT henkilöstömäärä on palvelutarpeeseen nähden vähäinen.” (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 15.)

Kuva 1: Pohjoismaiden vertailu Poliisin valtakunnallisia ICT-tehtäviä tekevän henkilöstön määrästä (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 18).

”POL IT:llä on sen johdon arvion mukaan (POL IT:n johdon tapaaminen 16.12.2021) suhteessa poliisin toiminnan laajuuteen vähän omaa ICT-henkilöstöä, mikä on johtanut huomattavaan ostopalvelujen määrään sekä vaikeuksiin viedä kehityshankkeita läpi.” (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 19) Poliisin ICT-menojen kehitys on verrannollinen Oikeusministeriön hallinnonalaan, Rajavartiolaitokseen ja Tulliin (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 7). Nykyisten järjestelmien kallistuvat ylläpitokulut ja samanaikaisesti kehitettävien uusien järjestelmien kehittämiseen tarvittavat resurssit nostavat Poliisin ICT-menoja. Alla olevasta kuvasta voidaan havaita ICT-menojen nousseen suurimmaksi menoeräksi, kun ei huomioida henkilöstömenoja.

Kuva 2: Poliisin muut kuin henkilöstömenot (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 18).

Poliisin kehitettävät tietojärjestelmät sisältävät runsaasti yhteyksiä muihin tietojärjestelmiin myös hallinnonrajat ylittäen ja siten kehitystöiden aikatauluja on sovittava yhteen (Sisäministeriö 2022:24, 24). Esimerkiksi Oikeusministeriön kehittämässä AIPA-hankkeessa kehitetään Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten työmenetelmiä siirtymällä lainkäyttöasioissa sähköisiin työtapoihin. AIPA ja Vitja tulevat valmistuessaan sisältämään poliisin ja syyttäjän yhteistyötä merkittävästi parantavia yhteyksiä ja nopealla tiedonvaihdolla mahdollistamaan uusia yhteistyön muotoja.

Tietojärjestelmien kehitystyön aikana poliisi on priorisoinut tiedustelurekisterien työstämisen ennen esitutkintaosiota (Sisäministeriö 2022:24, 24). Tiedustelurekisterit ja järjestelmien kehitystyö ovat osa poliisin jatkuvasti kehittyvää tietojohdoista toimintastrategiaa, jota määritellään Poliisihallituksen määräyksessä POL-2019-58976. Tietojohdoisen poliisitoiminnan yksittäinen suurin mahdollistava tekijä on digitalisaatio ja kyky yhdistää, visualisoida ja analysoida tietoa huomattavasti helpommin ja nopeammin (Tietojohdoisen poliisitoiminnan käytäntöjen ja rakenteiden kehittämisprojekti 2009–2010, 2). Sähköinen asiakirjaliikenne ja tietojohdoinen toiminta vaikuttavat muodostavan toisiaan tukevan kokonaisuuden, jossa molemmat tukevat toisiaan ja toistensa kehitystä. Toisen tahon jäädessä jälkeen on vaarana muodostua pullonkaula, joka rajoittaa molempien kehitystä. Vanhentuneeseen muotoon muodostuva tieto ja siitä aiheutuvat esteet tiedon tehokkaalle hyödyntämiselle voisi toimia esimerk-

kinä perässä laahaavan sähköistymisen tietojohtoiselle toiminnalle aiheuttavasta haitasta. Vastavasti äskettäin käyttöönotetun sähköisesti muodostuvan ja liikkuvan tiedon paremmin toteutettavan seuraamisen ja analysoinnin tekemättä jättäminen toimii esimerkkinä puuttuvasta tietojohtoisesta analyysistä, jonka perusteella toimintaa voisi analysoida ja kehittää.

Poliisi pyrkii enenevästi hyödyntämään sähköisiä järjestelmiä lupapalvelussa, sisäisissä toiminnoissa ja myös operatiivisessa toiminnassa. Poliisi tarvitsee, kehittää ja käyttää sähköisiä järjestelmiä ja hyötyy merkittävästi toimintaa parantavista ja tehostavista innovaatioista, jotka vähentävät toimintoon kuuluvien henkilötyövuosien lukumäärää. Säästyneet resurssit ovat käytettävissä kaikkeen poliisitoimintaan. Myös sellaiseen, johon digitaalinen kehitys ei suoranaista apua tarjoa. (Vuori 2022.)

Poliisin ICT-palveluista valmistui kesäkuussa 2021 laaja-alainen selvitys kehittämisohjelmasta: Poliisin IT-palvelujen turvaaminen - POL IT -keskuksen toimintojen modernisointi Kehittämisohjelma v. 2021–2025 15.6.2021. Kehittämisohjelma tiivistää Poliisin ICT-järjestelmän kehittämisen keskeiset haasteet koskemaan teknisen velan kasvua ja resurssipulaa. (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 24-25). Teknisellä velalla tarkoitetaan ohjelmistossa olevaa tai siihen liittyvää asiaa, joka haittaa sujuvaa ohjelmiston jatkokehitystä tai sen ylläpitoa. Kehitystyön venyminen ja järjestelmältä odotettujen toimintojen lisääntyminen ovat teknisen velan syntyminen kontrollointia vaikeuttavia asioita. (Ala-Fossi 2020, 4-11.)

Myös Ruotsissa sähköinen asiakirjaliikenne on ajankohtainen aihe ja ruotsi on tunnistanut vastaavat sähköisen asiakirjaliikenteen tuomat hyödyt. Ruotsin oikeusministeriö on vuonna 2014 julkaisemassaan asiakirjassa Digitally joined-up judicial chain, kertonut että korvaamalla manuaalisen ja paperisen tiedonsiirron sähköisellä tiedonsiirrolla, voidaan rikosprosessissa saavuttaa parempi tehokkuus. Standardiositu ja digitalisoitu tiedonvaihto rikosprosessissa tarjoaa myös muita mahdollisuuksia toiminnan parantamiseen esimerkiksi paremman kontrollin ja resurssien paremman sijoittamisen avulla. Prosessin sähköistäminen parantaa myös rikosprosessissa auki olevien rikosasioiden seurantaan koko niiden elinkaaren ajan. Ruotsissa sähköisen asiakirjaliikenteen piiriin on yhdistetty useampia viranomaistahoja, kuten vankeinhoito, vero, syyttäjä, esitutkintaviranomaiset ja rikosten ennaltaehkäiseviä ja uhrien oikeuksia valvovia tahoja. (Justitiedepartementet, 2014). Ruotsissa kehitetyt järjestelmät ovat keskittyneet sähköiseen rikosasioiden hallintaan, tehokkuuteen, varmuuteen ja oikeusturvaan. Uusi järjestelmä pohjautuu digitalisaation tuomien hyötyjen käyttöön ja toimivampaan tiedonvaihtoon viranomaisten välillä. Vuonna 2013 käyttöön otettu ensimmäinen osuus uudesta järjestelmästä mahdollistaa rikosprosessin kulun uudenlaisen seurannan ja on vuonna 2018 julkaistujen tilastojen perusteella parantanut esimerkiksi prosessiekonomiaa. Järjestelmän tiedon hankintaan, säilyttämiseen, sekä analysointiin tarkoitetut ominaisuudet mahdollistavat tietoon pohjautuvan lähestymisen toimintaan Ruotsissa. (Granström 2019, 1-3).

Valtionsyyttäjä Jukka Rappe on Turun Sanomien uutisessa kertonut Suomen ja Ruotsin rikosprosessin toimintatapojen eroista. Ruotsissa syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana vaativammissa jutuissa, kun taas Suomessa tutkinnanjohtajana toimii Poliisi. Syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana Suomessa vain silloin, kun rikoksesta epäilty on poliisi. Syyttäjällä on kuitenkin normaaleissa rikosasioissa mahdollisuus vaikuttaa esitutkintaan Suomessakin. 2010-luvulla uudistunut Esitutkintalaki 22.7.2011/805 määrittää Syyttäjän toimivaltuuksia esitutkinnassa ja esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöstä. Rappe kertoo Valtakunnansyyttäjätöimiston selvittäneen 2010-luvulla Suomen ja Ruotsi toimintatapojen eroja, joita löytyi yllättävän vähän. (Turun Sanomat 2013.) Sähköisen asiakirjaliikenteen osalta molempien maiden kehitys vaikuttaa perustuvan samoihin tarpeisiin ja tietojohdoisen näkökulman korostamiseen.

3.1 Vitja

”Vitja-hankkeen tehtävänä ja tavoitteena on tuottaa poliisin sekä muiden turvallisuus- ja oikeusviranomaisten toimintaprosesseja tehostava ja yhtenäistävä tietoturvallinen tietojärjestelmäkokonaisuus, joka mahdollistaa sähköisen poikkihallinnollisen yhteistyön sekä kansalaisten sähköiset asiointipalvelut poliisin työprosessien ja koko rikosprosessin osalta.” (POL-2017-31347, 2). Vuonna 2008 aloitettu tietojärjestelmien kokonaisuudistukseen tähtäävä hanke pohjautui sisäasiainministeriön julkaisemaan tutkimukseen poliisin tietojärjestelmien teknisesti heikosta laadusta ja huonosta toiminnallisesta kattavuudesta. Tutkimus myös totesi vanhojen tietojärjestelmien ylläpidon sitovan merkittävästi turhia taloudellisia resursseja. (Niskanen 2013, 8.) Vastauksena tarpeeseen keväällä 2009 käynnistynyt Vitja-tietojärjestelmä uudistus ei kuitenkaan ole edennyt alkuperäisen aikataulunsa mukaisesti. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019, 167.) Alkuperäisen suunnitelman mukaan Vitja olisi otettu käyttöön vuonna 2014 (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020, 226). Vitja-hankkeen tilaukseen on tullut lisäyksiä ja järjestelmän toiminnallisuusvaatimukset ovat kasvaneet hankkeen aikana. Esimerkiksi suuria kustannuksia vaativaa Vitjan lokijärjestelmää ei ilmeisesti ollut alun perin tilattu toimittajalta. Kiinteähintaisen projektin laajentuminen hankkeen aikana johti silloisen yhteistyösopimuksen purkamiseen Tieto Oyj:n kanssa vuonna 2014. (4765/2/13, 3-8.) Vastoinkäymisestä seurasi hankkeen hetkellinen pysähtyminen, mutta tilanteen, tavoitteiden ja työskentelymetodien uudelleenarvioinnin ja tietojärjestelmän teknisen toimittajan vaihtumisen myötä kehitystyö jatkui vuonna 2015. Uudella toimintamallilla toteutusta jaettiin pienempiin kokonaisuuksiin. Ensin oli tarkoitus keskittyä Vitjan tiedustelujärjestelmän toteutuksen osuuteen ja sen jälkeen toteuttaa tutkintajärjestelmän ominaisuudet. Vitja -tietojärjestelmän lopullinen käyttöönotto tulisi korvaamaan aikaisemmat tiedustelujärjestelmät ja myös esitutkinta-asioissa nykyisin käytettävän PATJA-järjestelmän. (Tompuri

2017, 2, 59-60.) Osia Vitja-hankkeen kokonaisuudesta on jo otettu käyttöön. Esimerkiksi tiedustelutietojärjestelmä POTI otettiin käyttöön vuonna 2018. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019, 167.)

”Nyt käynnissä olevan esitutkintaosion rakentamisen sisältö on myös laajentunut vähimmäisvaatimusten osalta. Syynä on ollut se, että muitakin Vitjan esitutkintaosiolla myöhemmin korvattavia järjestelmiä on jouduttu jatkuvasti kehittämään lainsäädännön tuomien velvoitteiden ja kansainvälisen tiedonvaihdon sopimusten johdosta. Esimerkiksi sakotusta, kansainvälistä tiedonvaihtoa ja sähköistä asiointia on uudistettu käytössä oleviin järjestelmiin ja nämä toiminnallisuudet on sisällytettävä myös Vitjan esitutkintaosioon.” (Sisäministeriö Kietäväinen ym. 2022, 16.)

Vitja Hankkeen kehitystä ja käyttöönottoa hidastaneita tekijöitä on paljon ja uudistuksen kokoluokka oli aluksi arvioitu pienemmäksi (Sisäministeriö 2022:24, 24). Vitja on poikkeuksellisen laaja järjestelmä ja se kehitetään liittymään valtakunnallisesti useiden eri viranomaisen järjestelmiin. Vitja tulee sisältämään lukuisia rajapintoja ja yhteensovituksia eri viranomaisten järjestelmiin. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020, 229.) Vitja-järjestelmän pääasiallisia käyttäjäryhminä tulevat olemaan poliisin lisäksi muut esitutkintaviranomaiset eli, Tulli, Rajavartiolaitos, sekä Puolustusvoimat. Teknisten rajapintojen avulla saadaan luotu yhteyksiä myös muiden viranomaisten järjestelmiin esimerkiksi Oikeuslaitoksen ja Rikosseuraamuslaitoksen suuntaan. (Tompuri 2017, 1.) Hallintorajat ylittävät yhteydet muihin tietojärjestelmiin vaativat koordinoitua ja yhteydenpitoa lukuisten eri toimijoiden kanssa. Kehittämisaikatauluja on haastavaa sovittaa yhteen. (Sisäministeriö 2022:24, 24.) Poliisi toimii valtakunnallisessa ja laajassa tietojenkäsittely-ympäristössä (TUVE), jonka ylläpitoa tuottaa Valtorin henkilöstö (Sisäministeriö 2022:24, 31).

Poliisihallitus on kommentoinut Sisäministeriön julkaisussa 2022:24 Vitja-hankkeen elinkaaresta seuraavasti: ”Vitja-hankkeen nimi on pysynyt samana sen asettamisesta vuodesta 2009 asti, mutta sen tavoitteet muuttuneet useaan kertaan. Ei siis ole rakennettu yhtä tietojärjestelmää v. 2009 lähtien saamatta sitä tuotantokäyttöön. Hankkeessa on rakennettu ja poliisissa otettu käyttöön tuntomerkkirekisteri (Vitja-Retu) v. 2014 ja poliisin tiedustelurekisteri (POTI) v. 2018. Nyt käynnissä olevan Vitjan esitutkintaosion rakentaminen on aloitettu loppuvuodesta 2018 ja hanke on asetettu v. 2023 asti.” (Sisäministeriö 2022:24, 24.)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) 24 §:n 5 kohta määrittää poliisin taktiset ja tekniset menetelmät salassa pidettäväksi. Poliisin nykyisiä, tai Vitjaan tulevia toiminnallisuuksia ei siis voida yksityiskohtaisesti avata. Tällä hetkellä sähköinen asiakirjaliikenne ja esitutkinamateriaalin käsittely toteutetaan Windowsin resurssienhallinnan, verkkolevyjen ja erilaisten kansiorakenteiden avulla. Vitjan lopullinen toteutus tulee toiminnallisuuksiltaan korvaamaan nyt käytössä olevat työkalut

ja yhdistää useat toiminnallisuudet yhteen paikkaan. Kootusti saatavilla oleva materiaali tarjoaa käytettävyyden lisäksi useita etuja tiedon hyödyntämiseen digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Käynnissä oleva sähköinen työskentely tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden työtapojen uudistamiseen sähköiseen ympäristöön sopivaksi jo ennen varsinaisten käsittelyyn tarkoitettujen järjestelmien käyttöönottoa.

3.2 AIPA

Oikeusministeriön tekemällä päätöksellä (OM 21/31/2007) perustettiin 21.12.2007 yleisten tuomioistuinten asianhallinnan kehittämistyöryhmä. Työryhmä ehdotti mietinnössään käräjäoikeuksien, hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden yhteisen rikos- ja riita-asioiden käsittelyjärjestelmän ja rikosasiain sähköisen käsittelyjärjestelmän toteuttamista. AIPA-hankkeeksi kutsutun projektin päätavoitteena oli siirtyä lainkäyttötyössä sähköiseen asiakirjaliikenteeseen ja työmenetelmiin. Uusille sähköisille työtapoille tarvittiin yhtenäinen järjestelmä, jossa Syyttäjälaitos ja yleiset tuomioistuimet käsittelevät sähköisesti kaikki lainkäyttöasioita koskevat toimintonsa asiat. Nykyinen Hankkeen toimikausi on 1.3.2010 – 31.12.2022. (Hanke OM007:00/2015.)

Yleisten tuomioistuinten ja syyttäjien tieto- ja asianhallintajärjestelmähankkeen (AIPA) tavoitteena on luoda yhtenäinen järjestelmä, jossa Syyttäjälaitos ja yleiset tuomioistuimet käsittelevät sähköisesti kaikki lainkäyttöasioita koskevat toimintonsa asian vireille tulosta sen ratkaisemiseen ja arkistointiin saakka. AIPA-järjestelmä korvaa oikeuslaitoksen käytössä olevat järjestelmät ja tavoitteena on rakentaa Vitja- ja AIPA-järjestelmien välille yhteinen rajapinta parantamaan järjestelmien tehokkaampaa tiedonvaihtoa viranomaisten välillä. Tietohallintolaki (634/2011) edellyttää julkisen hallinnon viranomaisten tietojärjestelmien kokonaisarkkitehtuurien yhteen toimivuuden varmistamista. Oikeusministeriön, Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen edustusta on osana Vitja-hankkeen kehitystä varmistamassa yhteistyön saumattomuutta. (AOA päätös 4765/2/13.)

“AIPA-hankkeessa kehitetään Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten työmenetelmiä siirtymällä lainkäyttöasioissa sähköisiin työtapoihin. Lisäksi uusia työtapoja tukemaan luodaan tietojärjestelmäkokonaisuus. Asiakkaiden sähköisen asioinnin mahdollisuuksia parannetaan. Uusi työtapo ja sitä tukeva tietojärjestelmä otetaan käyttöön vaiheittain vuoden 2022 loppuun mennessä. Useita osia tietojärjestelmästä ja uudesta sähköisestä työtavasta on jo käytössä. AIPA-tietojärjestelmän käyttöönotto käynnistyi Syyttäjälaitoksessa sakon ja rikesakon määräämisestä annettuun lakiin perustuvilla AIPAn toiminnallisuuksilla alkuvuonna 2017.” (Oikeusrekisterikeskus 2022.)

Viime vuosina AIPA-järjestelmässä on käsitelty ja ratkaistu summaarisia sakkoasioita, salaisia pakko-keinoja, hakemusasioita sekä laajoja riita- ja turvaamistoimiasioita. Tuomioistuimilla ja Syyttäjälaitoksella on testikäytössä AIPA:n toimintoja rajatuin ominaisuuksin myös rikosasioissa niin kutsutussa Mini-AIPA:ssa. Seuraavaksi tavoitteissa on ottaa laajemmin käyttöön AIPA-järjestelmään sisältyvä rikosasioiden kokonaisuus ja muutoksenhakuasteiden toiminnot. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2021, 199.) Syyttäjälaitoksen oli tarkoitus aloittaa Mini-AIPAn valtakunnallinen käyttö syyskuussa 2022, mutta käyttöä viivästettiin Käräjäoikeuksien siirtäessään omaa aikatauluaan AIPAn toimintojen testikäytön aloittamiseen liittyen. Uusiin järjestelmiin siirtymisessä on koettu useita viivästyksiä ja lopullisen siirtymän aikataulua on mahdoton arvioida. (Syyttäjälaitos 2022.)

”Vuonna 2022 käyttöön otettavaksi ennakoidulta rikosasioiden aineistopankkijärjestelmä AIPA:lta on perusteltua odottaa tehokkuushyötyjä, joiden arvioidaan toteutuvan ennen muuta tukitehtävissä ja jotka mahdollistavat jossain määrin resurssien uudelleenkohdentamista. Tarkkaa vaikutusta ei pystytä arvioimaan ennen kuin prosessinkulkujen määrittämisessä on päästy täsmällisemmälle tasolle. Aivan olennaista näiden hyötyjen toteutumisessa on joka tapauksessa myös se, millaisiin teknisiin ratkaisuihin poliisin Vitja -hankkeessa päädytään. Syyttäjälaitoksen mahdollisuus tehostaa prosessejaan on pitkälti riippuvainen sekä poliisin että tuomioistuinlaitoksen toiminnasta ja valmiudesta hyödyntää uusia toimintatapoja ja sähköisiä välineitä.” (Syyttäjälaitoksen voimavara-analyysi vuosille 2022–2025, 20.)

3.3 Järjestelmien käytettävyys

Tietojärjestelmän kehittämisessä käytettävyys on suuressa merkityksessä lopputuotetta arvioitaessa. Poliisipäällystön tutkintotyössään Juha Tompuri (2017, 62-65) käsittelee aiheena järjestelmän käytettävyyttä ja käytettävyyden muodostavia asioita. Tompuri kertoo että, käytettävyydellä pyritään lähtökohtaisesti parantamaan järjestelmän tuottavuutta ja käytettävyys voidaan jaotella alakategorioihin, joita ovat: tarkkuus, tehokkuus, opittavuus, virheettömyys ja tyytyväisyys. Tarkkuus tarkoittaa sitä, miten järjestelmän käyttäjä saa suoritettua toimenpiteensä. Tehokkuus tarkoittaa käytettyä työpanosta suhteessa tarkkuuteen, eli siihen saadaanko toimenpide suoritettua ja missä ajassa. Opittavuus tarkoittaa järjestelmän ensikäyttäjän kykyä oppia suorittamaan toimenpiteitä järjestelmässä. Virheettömyys tarkoittaa järjestelmän käyttäjän kykyä toimia virheettömästi ja kykyä korjata virheet sellaisen tapahtuessa. Tyytyväisyys kuvaa lyhykäisyydessään järjestelmän käytön mielekkyyttä.

Järjestelmän käytettävyyden asemoituu yhdeksi isoksi kokonaisuudeksi Järjestelmän hyväksyttävyyden alle. Järjestelmän hyväksyttävyyden alta löytyy myös sosiaalinen hyväksyttävyyys ja käytännön

hyväksyttävyys. Sosiaalisella hyväksyttävyydellä tarkoitetaan käyttäjien asenteita järjestelmää kohtaan ennen sen käyttöä. Käytännön hyväksyttävyys pitää sisällään järjestelmän käytännön edellytykset, kuten kustannukset, luotettavuuden ja järjestelmän yhteensopivuuden olemassa olevaan toimintaan ja esimerkiksi sidosryhmien järjestelmiin. (Tompuri 2017, 62-65.)

Kuva 3: Järjestelmän hyväksyttävyyden tekijät (Tompuri 2017, 63-64).

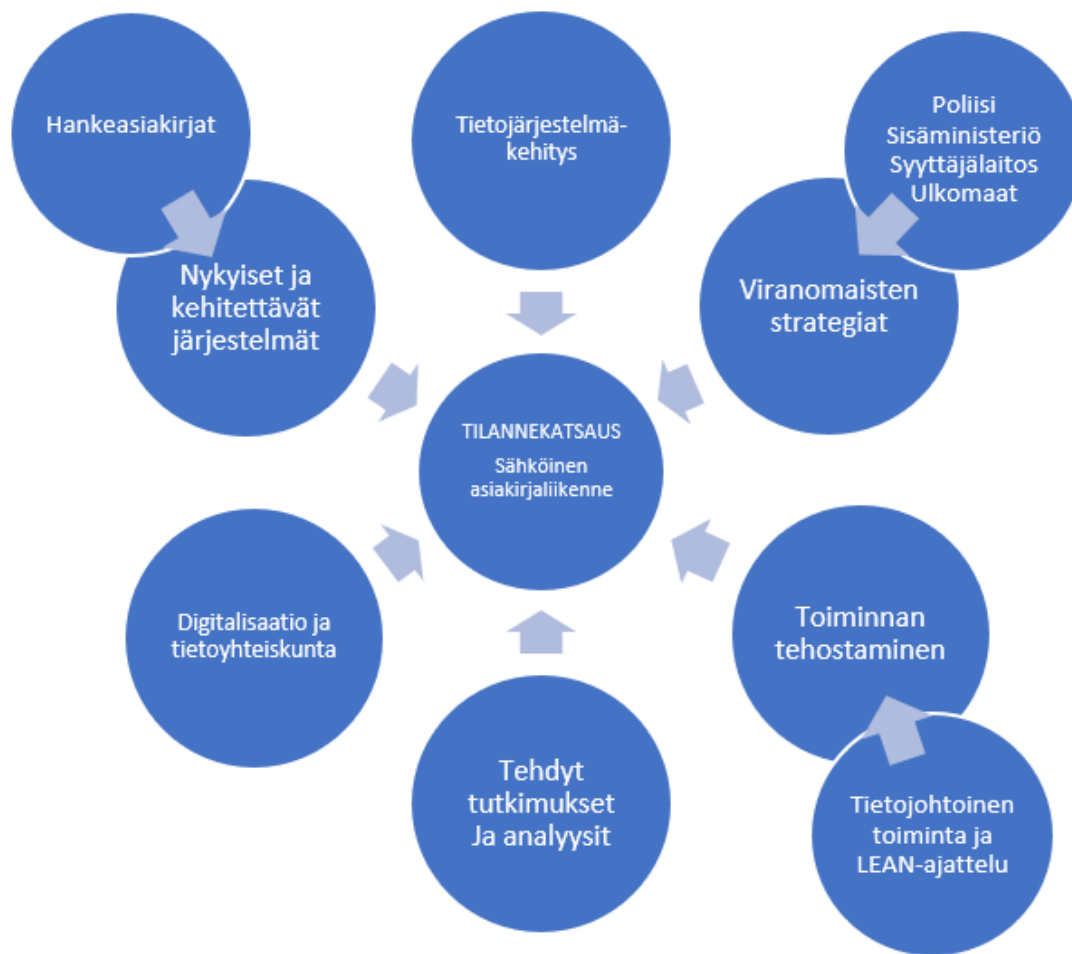
Aikataulujen venyminen aiheuttaa haasteita kaikille rikosprosessin toimijoille, sillä kehitettävät järjestelmät ovat riippuvaisia toistensa käyttöönotosta. Järjestelmien kommunikointi ja toiminnallisuudet tarjoavat lisäarvoa yhteistyöhön vain yhdessä toimiessaan ja siksi järjestelmien käyttöönotto eri aikataulussa saattaisi näyttäytyä aikaisemmin käyttöönoton tehneen tahon lisääntyneenä työmääränä. Järjestelmän hyvät ja työtä edistävät ominaisuudet saattavat jäädä huonon käytettävyyden varjoon ja saavutettu hyöty voi vähentyä.

Vitjaa ja AIPAA edeltävät sähköisen materiaalin hallintaan käytettävät järjestelmät tarjoavat mahdollisuuden totutella sähköisiin työtapoihin. Sähköisen työskentely periaatteet tulevat pysymään samana myös uusissa järjestelmissä. Järjestelmien vaihtuessa on rikosprosessin toimijoilla vastassa siirtymäkausien materiaaleille tehtävät toimenpiteet. Vanhan järjestelmän juttumassat voidaan siirtää uusiin järjestelmiin tai ylläpitää siirtymäkauden ajan kahta eri toimintatapaa ja sen järjestelmiä. Myös sähköistämättömät, eli paperisena etenevät vanhemmat tapaukset tulisi joko muuttaa sähköiseen muotoon tai ylläpitää toimintatapoja myös niiden elinkaarensa päähän saattamisen.

Uusiin järjestelmiin siirryttyä ei paperia päädy enää muualle, kun arkistoon. Suomessa on vuosien saatossa ollut kolme arkistolakia, joista viimeisin vuodelta 1994 on voimassa. Arkistolain (831/1994) tavoitteena on ollut myös tietotekniikan vaikutusten huomioon ottaminen, mutta, toteutunut tietotekniikka ja lainsäädännöllinen kehitys ovat saaneet voimassa olevan arkistolain vaikuttamaan vanhentuneelta. (Arkistolain esiselvitys –työryhmän raportti 2020, 6.) Sähköinen arkistointi ei ole toistaiseksi mahdollista ja odottaa arkistolain päivityksiä (OKM057:00/2021).

4 AINEISTOT

Aineistoa tulkitsemalla ja omia kokemuksiani yhdistämällä pyrin luomaan tilannekatsauksen sähköisestä asiakirjaliikenteestä SWOT-analyysia hyödyntämällä. Sähköisen asiakirjaliikenteen suunniteltujen edellytysten myötä tavoitetaan merkittäviä hyötyjä sähköistymisen ja siitä seuraavien etujen kanssa. Sähköiseen tiedonsiirtoon liittyy kuitenkin myös useita haasteita ja melko kauaskin taakse pohjautuvia ongelmia, joiden ratkaiseminen ei ole yksinkertaista. Analyysia ja johtopäätöksiä luodakseni perehdyin kehittyvän sähköisen asiakirjaliikenteen viitekehukseen liittyviin viranomaisen asiakirjoihin ja strategiaan peilaten tietoja aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Lisäksi tarkastelen poliisin strategiaa, jossa luodaan skenaarioita, eli odotuksia lähitulevaisuudesta ja pyritään luomaan keinoja muutoksiin valmistautumiseen ja jonka avulla jalkautetaan tarvittavia toimenpiteitä uhkia minimoiden ja mahdollisuuksia hyödyntäen. Sähköisen rikosprosessin ja asiakirjahallinnon mahdollistavat ja sen toteutusta parantavat järjestelmät ovat edellytyksenä poliisin strategian 2020-2024 mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Poliisin strategiassa yhdeksi tavoitteeksi määritellään nykyaikaisten, turvallisten ja kehittyvien palveluiden tuottaminen. Esitutinnan tekeminen ja esitutkimateriaalin tuottaminen on esimerkki keskeisestä poliisin tarjoamasta palvelusta. Strategian tavoitteisiin pääsemiseksi on määritelty keinoja, kuten toimintaprosessien yhdenmukaistaminen, toimintakriittisten ICT-palveluiden turvaaminen ja uusien teknologioiden hyödyntäminen, sekä tietojohdoinen toiminta.

Kuva 4: Kirjallisuuskatsauksen aineistot.

Työni aineistossa perehdyin poliisin järjestelmien kehityksen nykytilaan ja sen historiaan tutkimalla jo tehtyjä tutkimuksia ja viranomaisen kannanottoja käynnissä olevista hankkeista. Tarkastelin myös eri viranomaisten ja ministeriöiden strategioita sähköisen asiakirjaliikenteen ja siihen vaadittavien järjestelmien ja sähköistymisen kehittämisen näkökulmasta. Sisäministeriön sisäisen turvallisuuden strategiassa 2017 kerrotaan kehitettävän rikosoikeusjärjestelmän prosessimaista ohjausta siten, että esitutkinta ja syyttäväviranomaisten, tuomioistuinlaitoksen ja rikosseuraamuslaitoksen yhteistoiminta ja vaikuttavuus optimoidaan analysoidun tutkimustiedon perusteella. Syyttäjälaitoksen strategiakartassa taas mainitaan että, toimintaedellytykset pyritään turvaamaan tieto- ja viestintäteknologian tuomalla tuottavuuden parantamisella. Tarkastelin strategioita myös esimerkiksi Ruotsin oikeusministeriön kyberturvallisuusstrategian osalta, joka tiedostaa digitalisaation koskettavan koko yhteiskuntaa ja että digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen ja riskien hallinta vaikuttavat merkittävästi turvallisuuden ja menestyksen säilyttämiseen. ”Digital transformation is a global phenomenon, impacting basically every part of society. It presents us with major opportunities, but also risks. How we manage the risks inherent in digital transformation has a significant impact on our ability to maintain and enhance both our prosperity and our security.” (A national cyber security strategy 2016/17:213.)

Digitalisaation osalta perehdyin myös sen tuomaan muutokseen yhteiskunnassa ja tutkijoiden näemyksiin digitaaliteknologian vaikutuksista ja siitä, miten perinteiset vahvuudet saattavat menettää merkitystään. (Lindgren ym. 2019.) Perehdyin myös poliisitoiminnan historian innovaatioihin ja niillä saavutettuihin vaikutuksiin (Huotari 2021), sekä poliisin muuttuneen toimintaympäristön analyysihin (Sjöblom 2021). Turvallisuusongelmat julkisen hallinnon digitaalisissa palveluissa voivat rapauttaa kansalaisten luottamusta viranomaisiin. Digitaalinen varautuminen on hoidettava yhtä hyvin kuin fyysisen maailman varautuminen. Kansalaisten tulee pystyä luottamaan turvallisiin julkisen hallinnon palveluihin. Digitalisoitumisen tuoma rikollisuus esimerkiksi tietojen laittomaan käyttöön ja virheellisillä tiedoilla vaikuttamiseen liittyen kasvattavat yhteiskunnan haavoittuvuutta. Kyberturvallisuuden hallintaa ja varautumista koskevissa kansainvälisissä arvioinneissa Suomi on sijoittunut tilastoinnin kärki-
valtioihin. (Heino ym. 2020, 14-15.)

Strategioihin perehtymistä pohjustin aiheen kirjallisuudella. Strategioissakin toistuvasti esiintyä tietojohdoisen toiminnan termi kuului tietojärjestelmien kehittämisen ja poliisitoiminnan suunnittelun ja toteuttamisen osalta työni aiheeseen. Perehdyin tietojohdoisen poliisitoiminnan malleihin Suomessa ja ulkomailla, sekä yleisesti tietojohdoiseen toimintaan, poliisitoimintaan ja tietoyhteiskunnan tuomia muutoksia käsittelevään kirjallisuuteen. Järjestelmäkehitystä ja sen haasteita ja tavoitteita kartoittaakseni tutustuin poliisin hankkeita käsitteleviin julkaisuihin ja niiden ohjelmistokehitystä käsitteleviin tutkielmiin. Valtion teettämät selvitykset avasivat syitä hankkeiden venymiselle. Viranomaisten asiakirjat ja käsittelemäni tutkimustieto ja kirjallisuus nostavat esille keskeisiä seikkoja järjestelmäkehityksen onnistumiseen ja siten myös sähköisestä asiakirjaliikenteestä ulosmitattavan hyödyn määrään. Tutkimustieto esimerkiksi tukee järjestelmän käytettävyyden ja hyväksyttävyyden merkittävää vaikutusta toiminnan tehokkuuteen ja samaa päämäärää on tavoiteltu myös esimerkiksi tietojohdoisen poliisitoiminnan mainitsemalla henkilöstön sitouttamisella. Tarkemmin kirjallisuuskatsauksen, teoreettisen viitekehityksen ja toteutetun analyysin tuloksista SWOT-analyysin tuloksissa ja johtopäätöksissä.

5 SWOT-ANALYYSI MENETELMÄNÄ

Opinnäytetyön käsittelemiä seikkoja sähköiseen asiakirjaliikenteeseen liittyen analysoidaan SWOT-analyysillä. Laadullisena menetelmänä SWOT-analyysi (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) on selkeä, ja tuloksia voidaan hyödyntää oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, kehittämisessä sekä arvioimisessa. Visualisoituna analyysillä voidaan tarkastella vallitsevaa kokonaisuutta ja esimerkiksi osoittaa konkreettisia toteutettavia toimenpiteitä. Toteutukset voivat olla vahvuuksien vahvistamista, heikkouksien tiedostamista ja korjaamista, mahdollisuuksiin tarttumista tai uhkiin varautumista. (Heinonen ym. 2003, 4-5.)

SWOT-menetelmässä jokin kaaviossa esitetty kohta voi kuulua useampaankin analyysin kategoriaan. Vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien arvioinnissa on haastavaa olla objektiivinen, joten SWOT-analyysin arviointi on aina osin subjektiivista. Arvioitavien asioiden visualisointia ja järjestelyä voi tehdä useammalla tavalla selkeyttääkseen analyysiä. (Lindroos & Lohivesi 2010, 219.) Alla kuvattuna SWOT-analyysin kategoriat perinteisessä taulukossa. Työni yhteenvedossa käytän analyysissäni asioiden sijoittelua hyödyksi osoittamaan tiettyjen kohteiden kuulumisen useampaan kategoriaan.

Kuva 5. SWOT-analyysin kategoriat (Lindroos ym. 2010, 219).

6 SWOT-ANALYYSIN TULOKSET

Nimeän työssäni esiin nostamia sähköiseen asiakirjaliikenteeseen vaikuttavia asioita sijoittaen ne samalla SWOT-analyysin kategorioihin. Käsittelen asiat niille soveltuvan kategorian alla ja **korostan** tekstistä SWOT-kaavioon sijoittamani kohdat. Tietyt asiat saattavat sisältyä useampaan kategoriaan, mikä on osoitettu eri kategorioiden rajat rikkovalla asettelulla kaaviossa. Asiat kokoava SWOT-kaavio löytyy tulosten alusta ja kaavion kategorioihin sijoitetut käsitteet avattuna ja korostetusti kirjoitettuna kukin oman kategoriansa otsikon alta.

6.1 SWOT-kaavio

Kuva 6: SWOT-analyysin yhteenveto.

6.2 Vahvuudet

Henkilöstön sitouttaminen suunnitteluun on osa tietojohdoista poliisitoimintaa ja on tärkeänä osana erilaisten prosessien lopputuloksen arvioinnissa. Tarpeet täyttävä ja työntekijää palveleva aikaisempaa parempi työväline on onnistunut kehitysaskel. **Arvoprosessi** toteutuu, kun kehitystyöllä saavutetaan yhteisesti toivotut asiat rikosprosessin ja myös työntekijöiden näkökulmasta.

Olemassa olevat järjestelmät ja tehdyt toimenpiteet mahdollistavat **sähköisen käsittelyn edellytykset myös siirtymäkautena** ja ennen varsinaisten järjestelmien käyttöönottoa. Siirtymäkaudella tarkoitan aikaa, jolloin uudet tietojärjestelmät eivät vielä ole täysin käytössä, mutta materiaalia tuotetaan ja käsitellään jo sähköisesti. Siirtymäkauden aikana käytetyt työtavat tukevat siirtymistä täysin sähköiseen työskentelyyn ja lieventävät muutosta paperisen ja sähköisen toiminnan välillä.

Poliisilla on **pitkä tausta sähköisestä toiminnasta muualla, kuin päivittäistoiminnassa**. Sähköisen työskentelyn edellytyksiä on siis jo pitkään luotu ja testattu, mutta käytetyt työtavat ja prosessit eivät kuitenkaan ole suoraan jalkautettavissa päivittäistoimintaan. Työläät työvaiheet tai resursseja vaativat järjestelmälisenssit toimivat esimerkkeinä ongelmista, jotka kertautuisivat päivittäistoiminnan isojen toistomäärien myötä. Pitkäkestoisessa tutkinnassa ei pienemmän juttumäärän myötä tarvitse esimerkiksi keskittyä juttujen luomisen tai siirtämisen optimointiin.

Uusien järjestelmien hallintorajat ylittävät yhteydet tarjoavat saumattomuutta ja helpottavat esimerkiksi poliisin ja syyttäjän yhteistyötä. Poliisi toimii sisäministeriön alaisena ja TUVE-verkossa (turvallisuusverkkotoiminta) ja syyttäjän taas Oikeusministeriön puolella ulkona TUVE-ympäristöstä. Syyttäjälaitoksen toiminnan siirtäminen TUVE-verkkoon olisi kallista ja aiheuttaisi haasteita yhteyksissä tuomioistuinten suuntaan. Sähköistymisen aikakautena tiivistynyt hallintorajat ylittävä yhteistyö kehityksessä ja päivittäistoiminnassa on mahdollista uusien järjestelmien rajapinnoilla ja optimoiduilla yhteyksillä. Yhteisellä kehitystyöllä ja järjestelmien kommunikoinnilla saavutetaan kaivattu hyöty kohtuullisilla resursseilla. Hallintorajat ylittävät yhteydet ovat kuitenkin kehitystyön kannalta haastavia ja vaativat eri kehitysprojektien yhteistyötä.

6.3 Heikkoudet

Tyypillisestä poikkeavat tietojärjestelmän vaatimukset hidastavat kehitystä ja toteutusta. ”Poliisin tietojärjestelmille asetetut tietoturva-vaatimukset ovat korkeaa tasoa ja poliisin tiedonhallinta tarkkaan säädeltä, joiden takia järjestelmien rakentaminen edellyttää erityistä ammattitaitoa sekä turvallisuusjärjestelyjä (Sisäministeriö 2022:24, 25). Lisäksi yhteydet muihin järjestelmiin edellyttävät projektien

kommunikointia ja tuottavat lisätyötä kehitystyön aikana. Vaativan toteutuksen valmistuessa tietoturvallinen ja tiedonhallinnan sääntelyn täyttävä tietojärjestelmä on selkeä vahvuus digitalisoituvassa tietoyhteiskunnassa.

Rikosprosessin venyminen tietojärjestelmien puuttuessa on laillisuusvalvonnan kannalta ongelmallista. Uusien tietojärjestelmien puuttuessa rikosprosessi voi venyä tarpeettoman pitkäksi. Vaarana on myös, että rikosprosessin laatu heikkenee ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytykset esiyvät. Vitja-hankkeen viivästyminen hidastaa poliisien käytännön työtehtävien suorittamista ja lykkää paljon hankkeelta kaivattua rikosprosessin tehostamista. (Apulaisoikeusasiamiehen päätös 4765/2/13.)

”Vuonna 2021 käyttöön otettavaksi ennakoidulta rikosasioiden aineistopankkijärjestelmä AIPA:lta on perusteltua odottaa tehokkuushyötyjä. Aivan olennaista näiden hyötyjen toteutumisessa on joka tapauksessa myös se, millaisiin teknisiin ratkaisuihin poliisin Vitja -hankkeessa päädytään. Syyttäjälaitoksen mahdollisuudet tehostaa prosessejaan on pitkälti riippuvaista myös muutoin sekä poliisin että tuomioistuinlaitoksen toiminnasta ja valmiudesta hyödyntää uusia toimintatapoja ja sähköisiä välineitä.” (Syyttäjälaitoksen voimavara-analyysi vuosille 2022–2025, 20.) Rikosprosessin kannalta suurimmat hyödyt syntyvät yhteisessä aikaikkunassa tehtävän kehityksen ja toistensa kanssakommunikoivien järjestelmien myötä. Toistensa järjestelmien toteutumisesta riippuvaiset **järjestelmät** ovat täten **alttiita kärsimään välillisesti myös muiden projektien haasteista**. Toisen hankkeen venyminen viivästyttää myös muiden hankkeiden tuotosten käyttöönottoa ja sähköisen asiakirjaliikenteen toteuttamiseen vaaditaan valmiudet ja suostumus kaikilta rikosprosessin toimijoilta.

Hajallaan olevaa tietoa ei ole helppo tai tehokas hallita ja hyödyntää. Tietojen yhdistäminen voi olla työlästä tai paljon manuaalista työtä vaativaa, joka ei tue tietojohdosta toimintaa. Hajallaan ja eri tietojärjestelmissä oleva **tieto ”siiloutuu”** ja sen käyttö esimerkiksi analysoinnissa on haastavampaa. Uusien tietojärjestelmien myötä tieto keskitetään samaan paikkaan ja tiedonhaku analyysitoiminnassa ja yksittäisen työntekijän työtehtävissä tehostuu. Nykyisessä tilanteessa heikkoudeksi lukeutuva tiedon hajanaisuus voi uusissa järjestelmissä olla selkeä mahdollisuus hyödyntää tietoa tehokkaammin.

6.4 Mahdollisuudet

Sähköisen materiaalin tarjoamat edut ovat toivottuja muuttuvassa työympäristössä, jossa myös **laajempi mahdollisuus etätöihin** on kasvanut viime vuosina. Erilaiset poikkeustilanteet ovat paremmin kohdattavissa työtapojen joustaessa.

Uusien järjestelmien myötä on mahdollista saavuttaa **vähemmän ”tyhjäkäyntiä”**. Asioiden keskittäminen toimivaan tietojärjestelmään vähentää liikkuvia osia ja niiden aiheuttamien ongelmien määrää. Tietojohtoisella lähestymistavalla voitaisiin myös selvittää mistä syntyy eniten palvelupyyntöjä ja pyrkiä aktiivisesti ratkaisemaan palvelupyyntöihin johtavat toimenpiteet. Tiedottaminen tai ohjeistukset erityisesti uusien järjestelmien käyttöönoton osalta tulevat olemaan tärkeässä roolissa tyhjäkäynnin välttämiseksi. Intuitiivisesti käytettävä järjestelmä tai järjestelmään sisällytetyt ohjeet parantavat järjestelmän käytettävyyttä ja vähentävät koulutusten tai ohjeistusten tarvetta.

Keventämällä työtehtävän vaatimia vaiheita voidaan saavuttaa **optimoidummat prosessit työn kaikissa vaiheissa**. LEAN-hengessä kehitetyt paremmat järjestelmät ja työtavat vähentävät klikkauksia ja toistuvia vältettävissä olevia toimenpiteitä jättäen aikaa varsinaisiin työtehtäviin. Hyvä järjestelmä helpottaa työntekoa ja tekee kaikki mahdolliset toimenpiteet itsenäisesti. Esimerkkinä tällaisesta resursseja säästävästä järjestelmästä voidaan pitää poliisin POLO-järjestelmää, jolla sähköistettiin esimerkiksi poliisin sakotus (Sisäministeriö 2022:24, 23). Vastaavia ominaisuuksia on tarkoitus tulla laajemmin käyttöön myös Vitjan myötä.

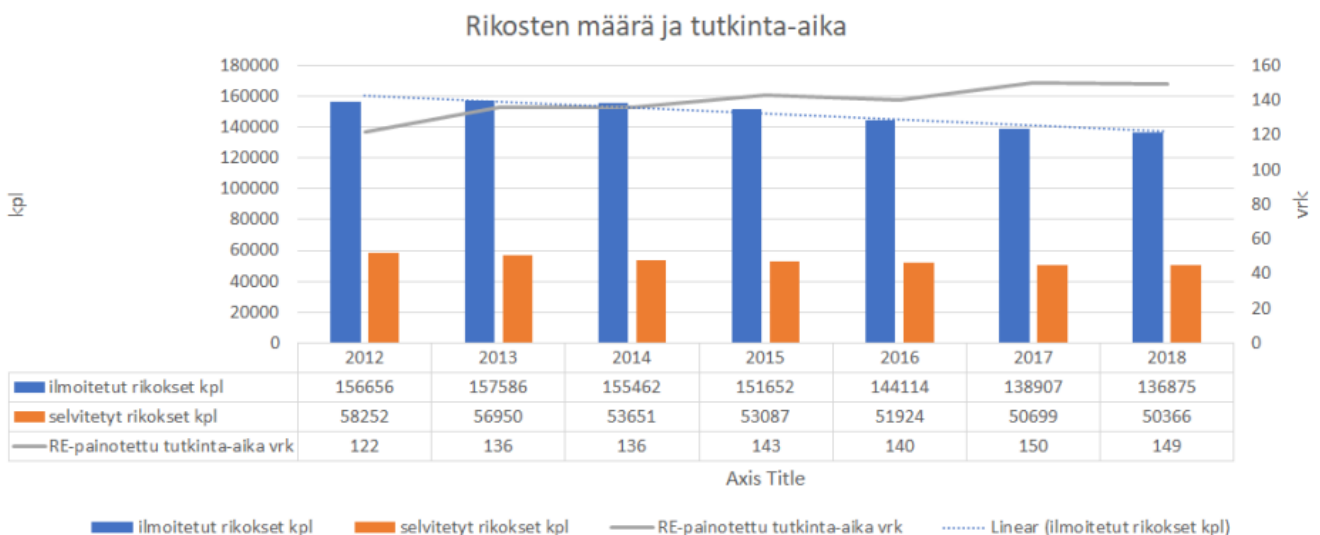
”Pakkokeinojen tehokkaampi käyttö, lyhytaikaisen vangitsemisen muodossa, ehkäisisi poissaoloista johtuvaa juttujen käsittelyn pitkittymistä. Niin kutsutut pikaoikeudenkäynnit ovat periaatteessa mahdollisia jo nykyisen lain mukaan toimittaessa, ja tällaisia oikeudenkäyntejä on järjestettykin joillakin paikkakunnilla suurten huvitapahtumien yhteydessä varsin hyvin kokemuksiin. Menettelyn laajentaminen edellyttäisi päivystysjärjestelmien kehittämistä. Sähköinen asiakirjaliikenne mahdollistaisi pikaoikeudenkäyntien laajamittaisenkin käytön. Lainsäädäntöä pitäisi kenties muuttaa niin, että rikoksesta epäiltyä voitaisiin pitää kiinni otettuna enintään 24 tai ainakin 12 tuntia oikeudenkäyntiä odottamassa. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa kiinnioton vain kuuden tunnin ajaksi esitutkinnan päättämisestä niissä tapauksissa, joissa on tarkoitus antaa vastaajalle tiedoksi haaste jo heti esitutkinnan päätteeksi (ETL 10:2a).” (Oikeusministeriö 2020:6, 55.)

Tieto- ja viestintäteknologian kehityksen toivotaan tuovan merkittävää parannusta tehokkuuteen ja vapauttavan täten myös resursseja viranomaisten muihin toimintoihin henkilötyövuosien ja myös rahallisten resurssien myötä. Sähköisen asiakirjaliikenteen vaikutus ei välttämättä näy kaikissa poliisin tehtävissä, mutta sen avulla **säästettyjen resurssien sijoittaminen kaikkiin toimintoihin** parantaa yleisesti poliisin resursseja. Järjestelmien valmistuessa ja niiden jalkauttamisen ja käyttöönoton onnistuessa voi sähköinen asiakirjaliikenne ja uusien viranomaisten järjestelmien tuomat lukuisat muut hyödyt tarjota aidosti ratkaisuja kroonistuvaan resurssivajeeseen rikosprosessin toimijoille.

6.5 Uhat

”Heikko **taloustilanne** aiheuttaa haasteita sijoittaa vaadittavia määrärahoja kehitykseen. POL IT:n johdon mukaan henkilöstön vaje ja riittämätön rahoitus on pitkittänyt hankekehitystä ja heikentänyt poliisin IT-järjestelmien ylläpitoa, mikä heikentää poliisin vaikuttavuutta ja tuottavuuskehitystä, vaarantaa tietosuojaa ja luottamusta poliisin toimintaan. Uhkakuvissa poliisilla on jatkossa käytettävissä heikosti toimivat tietojärjestelmät ja vaikka poliisihenkilöiden määrä olisi suurempi kuin nykyisin, on heidän vaikuttavuutensa heikompi kuin nykyisin.” (Sisäministeriö 2022:24, 31).

Poliisille ilmoitettujen rikosten laskeva määrä on havaittavissa alla olevasta taulukosta. Selvitettyjen rikosten osuus ilmoitetusta on melko vakaasti noin 36 % ilmoitetuista rikoksista. Tutkinta-aikaa kuvaa valittu keskimääräinen, rikosepäilyjen määrällä painotettu tutkinta-aika vuorokausina. Tutkinta-aika on noussut vuodesta 2012 lähes kuukaudella.

Kuva 7: Rikosten määrä ja tutkinta-aika (Oikeusministeriö 2020:6, 20).

Kiristyvät resurssit ja kasvavat juttumäärät saattavat johtaa yksittäisen työntekijän pöydällä olevien juttujen määrän kasvuun. Poliisin määrän pysyessä samana **juttumäärien kasvu suhteessa henkilövuosiin** asettaa merkittävän tarpeen optimoida työntekoa esimerkiksi toimivan sähköisen asiakirjaliikenteen avulla. **Uusien järjestelmien käyttöönoton vaatimat resurssit** on syytä tiedostaa ja varautua tilapäiseen notkahdukseen esimerkiksi läpimenoajoissa.

Uusien järjestelmien viivästyminen voi aiheuttaa useita uhkakuvia. Uhka voi aktualisoitua kehitystyön suurien resurssien kasvuna ja pitkäkestoisena rasitteena budjeteissa tai olemassa olevien järjes-

telmien saatavilla olevan ylläpidon kallistumisena tai kokonaan loppumisena. Viranomaiset ovat lisäksi strategioissaan osin varautuneet sähköisen toiminnan ja uusien tietojärjestelmien tuovan merkittäviäkin hyötyjä toimintaan. Pitkittyneen kehitystyön myötä **tekninen velka kasvaa** ja jos sitä ei saada kontrolliin ovat uusien järjestelmien tuomat hyödyt toivottua vähäisemmät.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

SWOT-analyysin sisältöä työni lähdeteksteistä kasatessani pyrin objektiivisuuteen ja valitsemaan yleisesti merkittävänä pidettäviä seikkoja. Asioiden sijoittelu SWOT-kenttään on kuitenkin osin subjektivistä ja empiirisen kokemuksen muokkaamaa (Lindroos ym. 2010, 219). Työni johtopäätöksissä teen analyysini pohjalta tilannekatsauksen sähköisestä asiakirjaliikenteestä. Työni lopussa tarkastelen sähköistä asiakirjaliikennettä Syyttäjälaitoksessa ja poliisissa työskennelleenä työntekijänä Pohdintaa -osiossa nostaten esiin empiiristä näkemystäni ja kokemustani aiheesta ja työni tuloksista.

Rikosprosessin osalta sähköinen asiakirjaliikenne on jo käynnistynyt, mutta siihen tarkoitetut järjestelmät eivät ole vielä käytössä. Sähköiseen käsittelyyn viranomaisten olemassa olevista työkaluista kehitetyt toimintatavat eivät ole täydellisiä, mutta tarjoavat mahdollisuuden sähköiseen tiedonsiirtoon rikosprosessin toimijoiden välillä. Rikosprosessin toimijoiden resurssit tuntuvat jatkuvasti olevan riittämättömät ja riskinä on rikosprosessin venyminen. Tieto- ja viestintäteknologian kehityksen toivotaan tuovan merkittävää parannusta tehokkuuteen ja vapauttavan täten myös resursseja viranomaisten muihin toimintoihin henkilötyövuosien ja myös rahallisten resurssien myötä. Tietojärjestelmien kehitys on ilmeisen kallista, mutta valmistuessaan uudet järjestelmät kohdentavat toimintoja samaan paikkaan ja vapauttaa toimijat vanhojen tietojärjestelmien tuottamista ylläpitokuluista. Keskeneräisenä tai huonosti toimivana käyttöönotettu järjestelmä saattaa jopa hetkellisesti pahentaa tilannetta ainakin, jos uusia ja vanhoja tietojärjestelmiä tulee ylläpitää ja käyttää samanaikaisesti pitemmän aikaa. Uusiin tietojärjestelmiin siirtyminen tulee oletettavasti kaikissa tapauksissa hidastamaan työskentelyä ja aiheuttamaan suurta resurssitarvetta ainakin hetkellisesti. Merkittävää on se, että kuinka pian uusista järjestelmistä saatavat hyödyt saadaan käyttöön ja näkyviin tilastollisesti ja tuntumaan päivittäisessä työnteossa. ”Vaikka uusia järjestelmiä otetaan käyttöön, pysyvät vanhat vielä hetken niiden rinnalla. Vanhat järjestelmät vaativat tarkastelujaksolla vähemmän palvelutarvetta, mutta niiden alasajo aiheuttaa kustannuksia.” (Syyttäjälaitoksen voimavara-analyysi vuosille 2022–2025, 13.) Hetkellinen rikosprosessin toimijoiden kuormittuminen on siis lähes väistämätöntä.

Nykyisten tietojärjestelmien ongelmat ovat olleet esillä jo hanketta aloitettaessa ja tietojärjestelmien ominaisuuksia on kuvattu vanhentuneiksi. Tietojärjestelmä uudistukselta on kaivattu poliisitoimintaa tukevaa tietoteknistä toteutusta, joka uudistaa työvälineitä ja kehittää työskentelyä. Vitja-hankeesta

käyttöön otetut osat ovat tarjonneet edellä mainittuja asioita, mutta osin myös näyttäneet loppukäyttäjän käytettävyyden osalta huonossa valossa. Käyttöön otettujen järjestelmien osien käytettävyys on ollut erityisesti satunnaisemman käyttäjän osalta haastavaa ja sosiaalinen ja käytännön hyväksyttävyydet ovat olleet koetuksella prosessin venyessä.

Jo nyt käynnissä olevan sähköisen työskentelyn aikana hyväksi havaittujen ominaisuuksien puuttuminen uusista järjestelmistä ei ole toivottavaa ja uusien järjestelmien tulisivat parantaa työskentelyä kaikilla sen osa-alueilla. Järjestelmän käytettävyys ja sen piirissä oleva järjestelmän opittavuus tulee vaikuttamaan merkittävästi järjestelmän jalkauttamisen vaatimiin resursseihin. Kattavasta perehdyttämisestä ja toimivasta käyttöön otosta riippumatta heikosti toimiva järjestelmä aiheuttaa haasteita työntekijöille. poliisi toimii vaihtelevassa työympäristössä ja järjestelmän käytön tulisi onnistua työpisteen laitteistojen eroista huolimatta. Esimerkiksi partioautoissa saatavilla oleva varustus eroaa merkittävästi näyttöpäätteiden koon ja määrä osalta tyypillisestä työpisteestä. Myös työhyvinvoinnin kannalta on keskeistä, että työntekijästä tuntuu siltä, että hän että hallitsee ja osaa työnsä. Järjestelmien palveluksessa työntekijää, jää varsinaisiin työtehtäviin enemmän aikaa. Vastaavasti mielekkäästi toimivat järjestelmät madaltavat kirjauksien, havaintotietojen ym. tiedon tuottamisen kynnyksiä ja palvelevat tietojohtoista poliisi- ja analyysitoimintaa.

Lykkäytyvät ja suuria odotuksia kantavat tietojärjestelmäprojektit eivät nauti erityistä sosiaalista hyväksyntää, eikä niiden käyttökelpoisuutta ole päästy laajasti toteamaan, kuin ainoastaan pienempien käytössä olevien osioiden osalta. Käytännön hyväksyttävyyden lopullisten kulujen ja yhteensopivuuden osalta on myös vielä auki, mutta tietojärjestelmiä kehittävän prosessin keskeyttäminen ei vaikuta olevan edes harkittavissa oleva vaihtoehto. Nykyisten järjestelmien kallistuvat ylläpitokulut ja viranomaisstrategioiden nojaaminen teknologiseen kehitykseen luovat lähes riippuvaisen suhteen hankkeiden valmistumisen onnistumiseen lähitulevaisuudessa. Rikosprosessin toimijat ovat sitoutuneet sähköisen asiakirjaliikenteen aloittamiseen ja sitä varten kehitettävät järjestelmät tarjoavat myös useita hyötyjä. Nykyisessä tilanteessakaan ei voida pysyä, vaikka uusien järjestelmien käyttöönottoon liittyykin tiettyjä huolia. Järjestelmien kehitystyöhön on uponnut paljon rahaa ja vaikka Vitja-hankkeen nimi on pysynyt samana sen asettamisesta asti, ovat sen tavoitteet ja siihen rakennettavat ominaisuudet muuttuneet ja päivittyneet useaan kertaan. Hankkeesta on lohkottu jo toimintoja poliisin päivittäiseen käyttöön ja niiden kehitys jatkuu käytön yhteydessä. Ei siis ole rakennettu yhtä tietojärjestelmää vuodesta 2009 lähtien saamatta sitä tuotantokäyttöön.

Uusien järjestelmien loppukehityksen onnistuminen, jalkauttaminen ja siihen varatut resurssit tulevat määrittämään toiminnan onnistumisen. Pitkän kehityksen tuoman teknisen velan minimointi tulee osin määrittämään järjestelmästä ulosmitattavan hyödyn määrä. Tekninen velka voi huonontaa loppukäyttäjän näkökulmasta tarkasteltavaa käytettävyyttä ja vaikeuttaa jatkokehitystä tai järjestelmän ylläpitoa.

Riskinä on siis karrikoidusti se, että käyttöön otettava tietojärjestelmä voi joltain osin olla jo vanhentunut tai osa sen ominaisuuksista aiheuttaa heti tai lähitulevaisuudessa samoja haasteita, kun nykyiset käytöstä poistuvat järjestelmät.

Järjestelmien valmistuessa ja niiden jalkauttamisen ja käyttöönoton onnistuessa voi sähköinen asiakirjaliikenne ja uusien viranomaisten järjestelmien tuomat lukuisat muut hyödyt tarjota aidosti ratkaisuja kroonistuvaan resurssivajeeseen rikosprosessin toimijoille. Sähköisen asiakirjaliikenteen vaikutus ei välttämättä näy kaikissa poliisin tehtävissä, mutta sen avulla säästetyt voimavarat parantavat poliisin resursseja kaikissa toiminnoissa. Sähköistä työskentelyä tukeva ja tietoa yhdistävä järjestelmäkehitys tukee poliisitoimintaa kokonaisvaltaisesti tiedon käsittelyn näkökulmasta ja tarjoaa aiempaa paremmat mahdollisuudet myös esitutkinta- ja sidosryhmäyhteistyöhön.

8 POHDINTAA

Tietojärjestelmän jalkauttaminen ja päivittäistoiminnassa käyttöönotto on tärkeä toteuttaa riittävin resurssein. Joskus toiminnan kehittäminen tai ohjeistusten tarjoaminen hallinnon tai poliisilaitoksen tasolta voi olla vaikeaa. Omat työvaiheensa ja sen kompastuskivet ja hyväksi havaitut menetelmät tiedostavat useasti parhaiten kyseistä työtä tekevät henkilöt. Puhuttu ja koettu tieto sisältää paljon erittäin hyödyllisiä työtapoja ja kartuttaa työntekijän osaamista ja tehokkuutta. Kaikkea tätä hiljaista tietoa tulisi pyrkiä valjastamaan sitä tarvitsevan saataville. Työtehtävissään kokeneet ja osaavat poliisit ovat kehittäneet toimivia ja tehokkaita toimintatapoja, mutta muutosten edessä voivat työtavat joutua kuitenkin uusiutumaan uudistuksien tai työtehtävien muutoksen myötä. Erityisesti muutoksiin tarjolla olevat oheistukset tai raamit vähentäisivät tyhjäkäyntiä ja tarjoisivat tukea, kun sitä eniten tarvitaan. Jokainen turha klikkaus on nimensä mukaisesti turha ja kertautuu erityisesti päivittäistoiminnan suurien toistomäärien kanssa. Toimenpiteitä ja järjestelmiä ei voi määräänsä enempää keventää ja merkityksellistä onkin löytää prosesseista ne mahdollisesti karsittavat vaiheet ja säilyttää merkitykselliset toimenpiteet, vaikka ne olisivatkin vaativia tai aikaa vieviä.

Kehityksessä tulisi kohdata alkuperäinen muutostarve, toteutus ja loppukäyttäjän kokemukset. Ideaalissa tilanteessa nämä kaikki kolme tahoja olisivat läsnä aktiivisesti koko kehitysprosessin ajan parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi. Opinnäytetyötäni tehdessäni ymmärsin, että asia ei kuitenkaan ole aina näin yksinkertaista ja viranomaisten toimintaympäristöön kehitettävien hankkeiden matkalla on useita muuttujia. Hankkeen tai sen osien valmistuttua on kuitenkin tärkeää saattaa edistyneen ja järjestelmään perehtyneen käyttäjän käyttökokemus välittymään mahdollisimman hyvin kaikille järjestelmän loppukäyttäjille. Keinona tähän voi toimia kattava koulutus ja selkeät ohjeet ja niiden hyvä

saatavuus. Koulutuksen ja ohjeiden tarvetta voidaan toki merkittävästi vähentää lisäämällä ohjeistuksia suoraan järjestelmään tai luomalla käyttöliittymästä intuitiivinen ja helposti sisäistettävä. Olen omissa työtehtävissäni törmännyt hyviin esimerkkeihin järjestelmän käytettävyyden molemmista ääri-laidoista.

Aloittaessani sähköisten esitutkinapöytäkirjojen tuottamisen Helsingin poliisilaitoksen rikostutkin-nassa, kehitin itselleni muutamia ohjeistuksia tukemaan työskentelyä ensimmäisinä päivinä. Viralliset ohjeet loivat raamit toiminnalle, mutta eivät ilmeisistä syistä pystyneet avaamaan jokaista toimenpi-dettä. Sähköisen toiminnan ollessa uutta ja toimintatapojen erotessa poliisilaitosten välillä, ei yhden kaikkia palvelevan ohjeistuksen luominen ole käytännössä mahdollista. Tilannetta mutkistaa merkittä-västi myös se, että sähköistä toimintaa ei voida toteuttaa vielä niihin tarkoitetuissa kehityksessä ole- vissa järjestelmissä.

Omaa työskentelyä tukeakseni tein muistiinpanomaisia ohjeistuksia käsittelyprosessista ja käytettä-vien ohjelmien asetuksista ensin vain omaan käyttööni. Huomasin kuitenkin pian tarjoavani apua myös kollegoilleni ja päätin muuttaa omat muistiinpanoni selkeämpään ja myös muille, kuin itselleni luettavaan ja ymmärrettävään muotoon. Pyrin luomaan Poliisihallituksen ja poliisilaitoksen virallisia sähköisen asiakirjaliikenteen ohjeita tukevia ja täydentäviä neuvoja ja prosessikuvauksia. Näiden li-säksi loin esimerkkitaupaukset tyypillisimmistä juttutyypeistä käytettäväksi perehdytyksessä, koulutuk-sissa ja yksittäisen poliisin tukena työssään. Tuottamani ohjeistukset neuvovat miten tehdä asioita, joita viralliset ohjeet ohjaavat tekemään ja neuvoni tarjoavat keinoja sähköisen työskentelyn helpotta-miseen ja aloittamiseen. Ohjeistukset tarjoavat täytettä tiettyihin kohtiin, jotka virallisissa ohjeissa mai-nitaan tehtäväksi, mutta ei tarkemmin ohjeisteta kyseistä toimenpidettä tai miten se olisi tehokasta tehdä. Monissa sähköisen asiakirjaliikenteen toimenpiteissä on useampia vaihtoehtoja ja tapoja tehdä yksittäisiä työtehtäviä ja välillä lopputulos voi olla sama toimintatavasta riippumatta, mutta lopputulok-seen pääsemistä voidaan optimoida. Vinkit ja prosessikuvaukset auttoivat minua henkilökohtaisesti sisäistämään ja muistamaan sähköisen työskentelyn tuomia työtapojen ja vaiheiden muutoksia ja toi-von niiden auttaneen myös tahoja, joille niitä jaoin käytettäväksi. Tarkoitukseni oli tukea sähköi-seen asiakirjaliikenteeseen siirtymistä ja luoda materiaalia tukemaan yksittäisen tutkijan, tutkintaryh-män ja perehdyttäjän työtä tuomalla sähköisen työskentelyn aloittamiseen liittyvää puhuttua tietoa ajantasaisesti tarjolle sitä tarvitseville. Alkuperäinen kohderyhmä olin vain minä itse. Laajemmin jaet-tavilla ja hyväksytyillä vastaavilla ohjeistuksilla voidaan myös saavuttaa yhdenmukaisempaa esitutkin-tamateriaalia muotoseikkoja tarkasteltaessa.

Sähköisessä asiakirjaliikenteessä yksittäisen poliisin tekemät toimenpiteet eivät varsinaisesti muutu, mutta fyysiset paperit korvataan sähköisellä aineistolla ja ”juttupinot” katoavat tutkijoiden pöydältä. Työtehtävien tekemiseen vaadittava ammattitaito on yhä keskeisessä roolissa ja sille tilaa jättääk-

semme tulee työtehtävien konkreettisen toteuttamisen olla mielekäs ja tehokas myös tietojärjestelmien osalta. Siirtyminen sähköiseen työskentelyyn on merkittävä työn hallinnan näkökulmasta ja uusien työtapojen käyttöönotto vaatii aikaa ja on omiaan hidastamaan työtahtia etenkin alkuun. Sähköiseen toimintaan siirtymisen pilotointi pienemmällä ryhmällä on ollut viranomaisilla käytössä ja Syyttäjälaitoksen rikosasioiden nopea käsittely (NOTO) on hyvä esimerkki tästä (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2020). Pilotoinneilla voidaan merkittävästi parantaa lopullisen toimintatavan jalkauttamista kaikkien päivittäistoimintaan karsimalla pois toimintaa haittaavia asioita ja huomaamalla kehitystä vaativia seikkoja.

Ennen Poliisiammattikorkeakouluun hakemista työskentelin Syyttäjälaitoksessa Digivalmentajana. Työssäni pyrin esimerkiksi tuottamaan työtä tukevaa materiaalia vähentääkseni tyhjäkäyntiä jo odotusaikaa asioiden toimimattomuuden takia. Osallistuin myös vahvasti kehitystyöhön syyttäjälaitoksen siirtyessä sähköiseen asiakirjaliikenteeseen. Opinnäytetyötäni tehdessäni työskentelin poliisin ja Syyttäjälaitoksen palveluksessa ja sain omakätisesti kokea sähköiseen asiakirjaliikenteeseen siirtymän ja sen tuomat edut ja haasteet molemmissa viranomaisissa. Molempien viranomaisten sähköiseen asiakirjojen tuottamiseen ja siirtämiseen tapahtunutta siirtymistä yhdistää se, että toimintaan tarkoitetut järjestelmät eivät vielä olleet kummallakaan käytössä. Muutos on pysyvää ja sen perässä tulee pysyä, olivat viralliset järjestelmät valmiita tai eivät. Kehityksessä oleville järjestelmille tuntuu olevan ladattuna paljon odotuksia, mutta ei erityisesti luottamusta. Henkilökohtaisesti olen kokenut sähköisen toiminnan sen nykyisen tilan haasteista huolimatta mielekkäänä ja merkittävänä parannuksena kokonaisuutena ajateltuna. Uusien järjestelmien ja niiden tarjoamien työkalujen myötä toivon työn jäljen yhtenäistyvän ja materiaalin tuottamisen ja siirtely helpottuvan ja muuttuvan luotettavammaksi ja työntekijän näkökulmasta loogiseksi. Työtaustaan pohjautuen arvostan työprosessien tehostamista ja turhien toimenpiteiden karsimista ja pyrin siihen myös omassa työssäni. Uskon, että järjestelmäkehityksellä on mahdollista saavuttaa merkittäviä parannuksia prosessiekonomiassa rikosprosessin kaikkien toimijoiden tehtävissä, mutta sen saavuttaminen vaatii vielä merkittävästi resursseja ennen toteutumistaan.

LÄHTEET

Viralliset lähteet:

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan päätös dnro 4765/2/13.

Eduskunnan oikeusasiamies. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019. Helsinki 2020.
<https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2019-fi/51758de7-f75b-449c-8967-a5372e40df0b>

Eduskunnan oikeusasiamies. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020. Turenki 2021.
<https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2020-fi/b5bc6780-d9cd-41a7-adb6-2f0a5dc29b5f>

Eduskunnan oikeusasiamies. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2021. Turenki 2022.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_18%2B2022.pdf

Esitutkintalaki. 22.7.2011/805.

Government offices of Sweden. Ministry of Justice. A national cyber security strategy. Skr. 2016/17:213. <https://www.government.se/4ada5d/contentassets/d87287e088834d9e8c08f28d0b9dda5b/a-national-cyber-security-strategy-skr.-201617213>

Granström, F. 2019. Developing New Statistics Describing the Criminal Justice Process.
https://www.tilastokeskus.fi/static/media/uploads/ajk_en/Events/nsm2019/granstrom_-_developing_new_statistics_describing_the_legal_process_of_criminal_justice_process.docx.docx

Hallituksen esitys eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta. Säädösvalmistelu. OKM057:00/2021 <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM057:00/2021>

Justitiedepartementet. 2014. A digitally joined-up judicial chain. Viitattu 1.10.2022.
<https://www.government.se/information-material/2014/09/a-digitally-joined-up-judicial-chain/>

Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta 634/2011.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621)

Oikeusministeriö 2020. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 2020:6. Rikosketjun LEAN-hanke. Selvityshenkilön raportti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-798-4>

Oikeusministeriö 2022. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja. 2022:14. Rikosprosessin tehostaminen - Työryhmän mietintö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-976-6>

Oikeusrekisterikeskus 2022. AIPA-hankkeen Intrasivu. [OM-intranet](#). Viitattu 19.10.2022.

Poliisiammattikorkeakoulu 2010. Analyysi – johtamisen välineenä. Tietojohtoisen poliisitoiminnan käytäntöjen ja rakenteiden kehittämisprojekti 2009–2010. Väliraportti: Nykytilankuvaus ja kehitysnäkymiä poliisilaitoksissa.

Poliisihallitus 2017. Asettamispäätös POL-2017-31347. 23.10.2017. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2017-AK-162530.pdf>

Poliisihallitus 2019. Poliisiyksiköiden analyysi- ja tiedustelutoiminnan järjestäminen, tehtävät ja vastuut. Poliisihallinnon intranet Sinetti. POL-2019-58976. Sisäinen lähde. Luettavissa: [https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ohjeet/ohjekirjasto/Ohjekirjaston%20liitteet/Määrä ys%2018.12.2019%20Poliisiyksiköiden%20analyysi- %20ja%20tiedustelutoimintojen%20järjestäminen,%20tehtävät%20ja%20vastuut.pdf](https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ohjeet/ohjekirjasto/Ohjekirjaston%20liitteet/Määrä%20ys%2018.12.2019%20Poliisiyksiköiden%20analyysi-%20ja%20tiedustelutoimintojen%20järjestäminen,%20tehtävät%20ja%20vastuut.pdf)

Sisäministeriö 2022. Kietäväinen, T. Oulasvirta, L. Uusitalo, R. Poliisin määrärahojen käyttö ja määrärahojen riittävyys. <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/polii-sin+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4rahojen+k%C3%A4ytt%C3%B6+ja+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4rahojen+riitt%C3%A4vyys+-raportti+09022022.pdf/c14ca5e8-e5c1-a8d5-fecf-7f9d818c3d99/polii-sin+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4rahojen+k%C3%A4ytt%C3%B6+ja+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4rahojen+riitt%C3%A4vyys+-raportti+09022022.pdf?t=1644397089988>

Selvitys poliisin määrärahojen käytöstä ja määrärahojen riittävyyteen liittyvistä tekijöistä. Sisäministeriön julkaisuja 2022:24. Sisäministeriö. Helsinki 2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-593-8>

Syyttäjälaitoksen strategiakartta 2023. <https://syyttajalaitos.fi/tavoitteet-strategia-ja-visio>

Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeen (AIPA) jatkotoimikausi 1.12.2021–31.12.2022. Hankenumero OM007:00/2015. <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM007:00/2015>

Syyttäjälaitos 2022. MiniAIPAn valtakunnallinen käyttöönotto siirtyy. Intranet uutinen. [OM-intranet](#). Viitattu 19.10.2022.

Syyttäjälaitoksen voimavara-analyysi vuosille 2022–2025. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-376634.pdf>

Valtakunnansyyttäjänvirasto 2020. Rikosasioiden nopea käsittely. Yleinen ohje. VKS:2020:2. Dnro 3/31/19. 22.12.2020. Voimassa 1.1.2021 – TOISTAISEKSI <https://syyttajalaitos.fi/vks-2020-2-rikosasioiden-nopea-kasittely>

Valtioneuvosto 2020. Arkistolain esiselvitys –työryhmän raportti. <https://okm.fi/documents/1410845/33413091/Arkistolain+esiselvitysraportti.pdf/5c7763b9-9081-fabf-98b8-3e69dfeedd2?t=1598526812096>

Kirjallisuuslähteet:

Ala-Fossi, Mikko. 2020. Teknisen velan takaisinmaksu. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/121124/Ala-FossiMikko.pdf;jsessionid=A82D414184EBC9C987614168CEFF04DC?sequence=2>

Hakaniemi, Jussi 2012. Analyysitoiminta ja päätöksenteko paikallispoliisissa, tietojohdoisen poliisitoiminnan sovelluksia. Pro gradu. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-23436>

Heino, Ossi. Huotari, Vesa. Laitinen Kari 2020. Varautuminen eilen – varautuminen huomenna.

Heinonen, Sirkka, Hietanen, Olli, Härkönen, Ene, Kiiskilä, Kati & Koskinen, Laura (2003). Kestävän kehityksen tietoyhteiskunnan SWOT-analyysi. Turku: TUTU-julkaisuja 4/2003, ympäristöklusterin KESTY-ohjelman eTieto-hankkeen raportti. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051715909>

Huotari, Vesa 2021. Innovations and Innovativeness in the Police & Policing Essays on History, Theory and Philosophy.

- James, Adrian. 2016. Understanding police intelligence work. Bristol: Policy press. Verkkomateriaali.
- Karttunen, Timo., Laasanen, Hanna., Sippel, Liisa., Uitto, Tero. & Valtonen, Marjo. Juridiikan perusteet. 2015. 5. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Lindgren, Jaakko. Mokka, Roope. Neuvonen, Aleks. Toponen, Antti. 2019. Digitalisaatio. Murroksen koko kuva. Tammi. Helsinki
- Lindroos, Jan-Erik. & Lohivesi, Kari. 2010. Strategiatyökaluja. Onnistu strategiassa. Helsinki: Talentum Media Oy. E-kirja. <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/10or371442>
- Niskanen, Risto. 2013. Tietojärjestelmien strategialähtöinen toiminnallinen kehittäminen. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/250122315.pdf>
- Rantaeskola, Satu. 2019. Rikos ja rikosprosessi. Wavelia.
- Ratcliffe, Jerry. 2016. Intelligence-led policing. Lontoo: Routledge.
- Sisäministeriön blogi. Monista puroista syntyy joki – poliisin määrärahaselvitys valottaa rahoituksen ongelmia. Tomi Vuori. 10.2.2022 11.17. <https://intermin.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/monista-puroista-syntyy-joki-poliisin-maararahaselvitys-valottaa-rahoituksen-ongelmia>
- Sjöblom, Toni. 2021. Poliisin toimintaympäristöanalyysien analyysi. Pro gradu -tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/130791>
- Torkkola, S. 2015. Lean asiantuntijatyön johtamisessa. Helsinki : Alma Talent Oy. Verkkoversio.
- Tompuri, Juha. 2017. Vitja Tiedustelujärjestelmä. Matkalla kohti tietojohdosta toimintaa. Poliisipäällystön tutkinto. Poliisiammatitkorkeakoulu.
- Turun Sanomat. 2013. Ruotsissa syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana – Suomessa poliisi. <https://www.ts.fi/uutiset/457717>
- Verhage, A. Easton, M. De kimpe, S. 2022. Policing in smart societies. Reflections on the Abstract Police. Palgrave macmillan.